

UiO • **Det juridiske fakultet**

Straffeloven § 60a

En rettspraksisbasert gjennomgang av rettstilstanden før og etter lovendringen 21.juni 2013.

Kandidatnummer: 671

Leveringsfrist: 25. November 2013

Antall ord: 17873

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Avgrensning og presiseringer	1
1.3	Kilder	2
1.3.1	Lovteksten	2
1.3.2	Forarbeidene.....	3
1.3.3	Lovens formål og forhistorie.....	3
1.3.4	Rettspraksis	3
1.3.5	Juridisk litteratur	4
1.3.6	Reelle hensyn	4
1.4	Om metoden	4
1.4.1	Generell metode	4
1.4.2	Spesiell metode	4
1.5	Aktualitet	5
2	§ 60A FØR ENDRINGEN	5
2.1	Bakgrunnen for vedtakelsen av straffeloven § 60a.	5
2.2	Vilkårene til straffeloven § 60a	6
2.2.1	«Som ledd i»	7
2.2.2	«Hovedformål å begå en handling»	8
2.2.3	«3 år eller mer»	9
2.2.4	«En vesentlig del av virksomheten består i»	9
2.2.5	«Organisert kriminell gruppe»	11
2.3	Virkningene av at § 60a kom til anvendelse.....	27
2.3.1	Rettsvirkningene	27
2.3.2	Betydning for straffens lengde	29
2.3.3	Reell betydning for straffegjennomføringen	30

3	ENDRINGEN AV STRAFFELOVEN § 60A.....	31
3.1	Bakgrunnen.....	31
3.2	Endringene.....	33
3.3	Innholdet i endringene	34
3.3.1	«Aktivitete»	34
3.3.2	«Samarbeid».....	35
3.3.3	«ikke ubetydelig del»	39
3.3.4	Om utmålingen.....	40
3.3.5	Generelt om endringene	40
4	ET UTVALG SAKER.....	43
4.1.1	Nærmere om metoden	43
4.1.2	LF-2005-948	45
4.1.3	LB-2007-87084	47
4.1.4	LB-2008-20980	50
4.1.5	LB-2009-136321	52
4.1.6	LG-2010-76578.....	54
4.1.7	LB-2010-167904	56
4.1.8	LB-2011-108913	59
4.1.9	LB-2011-119403	62
4.1.10	RG 2011 s.1629.....	64
5	KONKLUSJON	67
5.1	Konklusjon.....	67
	LITTERATURLISTE	68

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for denne oppgaven er straffeloven § 60a. Bestemmelsen er en straffeskjerpingsregel som kommer til anvendelse hvis en straffbar handling er begått «som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe». Rettsvirkningen av at bestemmelsen kommer til anvendelse er en utvidelse av strafferammen til dobbelte, men ikke med mer enn 5 år. Bestemmelsen ble først inntatt i straffeloven i 2003¹, deretter ble den endret juni 2013.² Endringen av bestemmelsen ble foranlediget av et ønske om endring fra aktørene innen strafferettspleien.³ Det ble anført at bestemmelsens anvendelsesområde var for snevert og uklart, derfor var det behov for en utvidelse og presisering.⁴ Oppgaven gjennomgår bestemmelsen både før og etter endringen. Den har tre problemstillinger. Den første problemstillingen omhandler innholdet i § 60a før endringen. Den andre problemstillingen er innholdet i endringene. Den tredje problemstillingen omhandler hvorvidt disse endringene er hensiktsmessige.

1.2 Avgrensning og presiseringer

Flere bestemmelser har like, eller likeartede vilkår som straffeloven § 60a. Det knyttes imidlertid andre rettsvirkninger til disse bestemmelsenes anvendelse. Straffeloven § 162c gjør det straffbart for den som inngår «forbund med noen om å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år» og hvor handlingen «skal begås som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe». Bestemmelsen oppstiller i likhet med Straffeloven § 60a et krav om at handlingen må inngå i «aktivitetene» til en «organisert kriminell gruppe». De to bestemmelsene ble vedtatt samtidig og deler forarbeider. Det faller imidlertid utenfor denne oppgaven å behandle straffeloven § 162c.

---

¹ Lov av 4.juli 2003 nr. 78

² Lov av 21.juni 2013 nr.85

³ Høringsnotat fra 10.Desember 2012 om endring i straffeloven og straffeprosessloven, s.41

⁴ Stortingsmelding 7.(2010-2011) s. 99

I 2005 ble ny straffelov vedtatt.⁵ I skrivende stund har imidlertid ikke loven trådt i kraft.⁶ Lovens § 79 bokstav c er en videreføring av Straffeloven § 60a.⁷ En gjennomgang av denne bestemmelsen faller også utenfor oppgaven. Da oppgaven siktemål er å gi en gjennomgang av straffeloven § 60a med vekt på bestemmelsens innhold, faller også en nærmere redegjørelse for begrepet organisert kriminalitet og fremveksten av slik kriminalitet i Norge og internasjonalt utenfor. Innholdet og omfanget til Straffeloven § 60a før endringen i 2013⁸, behandles i den hensikt å danne et sammenligningsgrunnlag for bestemmelsen etter endringen og belyse hvilke problemer som gjaldt med den tidligere bestemmelsen.⁹ Hvilken betydning bestemmelsens anvendelse har hatt på utmålingen av straff behandles ikke i detalj, men noen tendenser nevnes. I denne oppgaven må det i noen tilfeller sondres mellom straffeloven § 60a slik den lød før endringen¹⁰, og etter.¹¹ I det følgende omtales derfor Straffeloven § 60a før endringene, som den gamle Straffeloven § 60a. Straffeloven § 60a etter endringen omtales følgelig som den nye Straffeloven § 60a. Videre siktes det til straffeloven § 60a når det kun vises til § 60a, og det ikke er nødvendig å presisere om det dreier seg om den nye eller gamle bestemmelsen.

1.3 Kilder

1.3.1 Lovteksten

Det rettslige utgangspunktet er lovteksten til § 60a slik den lød ved vedtakelse i 2003¹² og etter endringene vedtatt i 2013.¹³

---

⁵ Straffeloven 2005

⁶ Straffeloven 2005

⁷ Ot.prp. nr. 62(2002-2003) s. 469 og Prop.131 L.(2012-2013) s. 83

⁸ Lovvedtak nr. 85. 21.juni 2013

⁹ Lovvedtak nr. 78. 04.juli 2003.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Lovvedtak nr. 85. 21.juni 2013

¹² Ibid.

¹³ Lovvedtak nr. 85. 21.juni 2013

1.3.2 Forarbeidene

Det foreligger forarbeider både til den opprinnelige vedtakelsen av bestemmelsen og til endringene fra i 2013.¹⁴ De opprinnelige forarbeidene består av Ot.prp. 60 (2002-2003) og innstilling til O. nr. 118(2002-2003). Til endringsloven¹⁵ hører Prop.131 L (2012-2013) og Innstilling 442 L(2012-2013). Til sistnevnte proposisjon hører også justisdepartementets høringsnotat, «Høring- kriminalisering av forberedelse til terrorhandling, utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, og endring i straffelovens § 60a» fra Juli.2012». Notatet utgjør imidlertid ikke en del av forarbeidene. Mange instanser uttalte seg om forslaget under høringen, deres høringsuttalelser er også relevante.

1.3.3 Lovens formål og forhistorie

Lovens formål er sentral rettskilde ved tolkning av bestemmelsen.¹⁶ Formålet med endringen av § 60a var å utvide og presisere anvendelsesområdet til bestemmelsen og er derfor av sentral betydning.¹⁷ Rettstilstanden før og bakgrunnen for endringen er også en rettskilde¹⁸ og kan derfor gi veiledning ved fastlegging av bestemmelsens innhold etter endringen.

1.3.4 Rettspraksis

Rettspraksis er en sentral rettskilde.¹⁹ Anvendelsen av § 60a faller inn under skyldspørsmålet.²⁰ Høyesterett har ikke kompetanse til å prøve bevisvurderingen under skyldspørsmålet som avgjøres med bindende virkning av lagmannsretten.²¹ Høyesterett har imidlertid kompetanse til å behandle anke over lovanvendelsen og straffeutmålingen.²² På denne bakgrunn er det meste av rettspraksis vedrørende § 60a fra underrettene. Rettspraksisen er fra tiden

---

¹⁴ Lovvedtak nr. 85 21.juni 2013

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Eckhoff (2000) s.101

¹⁷ Prop.131 L.(2012-2013) s. 76

¹⁸ Eckhoff (2000) s.91

¹⁹ Eckhoff (2000) s.159

²⁰ Rt.2006 s.120

²¹ Straffeprosessloven (1981) § 306

²² Straffeprosessloven (1981) § 306

før lovendringen fordi det foreligger i skrivende stund ingen domfellelser for overtredelse av den nye straffeloven § 60a.

1.3.5 Juridisk litteratur

Bestemmelsen er sparsomt behandlet i litteraturen. Den er blant annet kort omtalt i Andenæs, «Alminnelige strafferett» 5.utgave. Juridisk teori er av mindre betydning for så vidt angår § 60a, men vil tjene som kilde til belysning av alminnelige metodiske og strafferettslige poenger.

1.3.6 Reelle hensyn

Skjerping av straffen i medhold av § 60a er fakultativ jf. «kan» i 1.ledd. Dette innebærer at retten vurderer selv om det er rimelig å skjerpe straffen eller ikke hvis bestemmelsen kommer til anvendelse. På denne bakgrunn har reelle hensyn mindre betydning ved vurderingen av om bestemmelsen skal anvendes. Reelle hensyn kan imidlertid være relevante i vurderingen av om straffen skal skjerpes eller ikke.

1.4 Om metoden

1.4.1 Generell metode

Alminnelig juridisk metode, slik den er beskrevet i Eckhoffs «Rettskildelære»²³, er utgangspunktet i denne oppgaven. Rettskildene tilnærmes etter prinsippene om relevans, slutning og vekt.²⁴

1.4.2 Spesiell metode

For å vurdere hensiktsmessigheten av de konkrete endringene bedømmes 9 eldre saker hvor resultatet var frifinnelse for den gamle straffeloven § 60a opp mot den nye straffeloven §

---

²³ Eckhoff (2000)

²⁴ Andenæs (2009) s.4

60a. Det metodiske utgangspunktet for denne vurderingen er den kasuistiske metoden som justisdepartementet benyttet i proposisjon 97 L (2009-2010). Her ble en rekke tidligere straffesaker vurdert med utgangspunkt i de nye strafferammene til de aktuelle straffebudene. Departementets hensikt var å heve normalstraffenivået for blant annet drap og seksuell omgang. Metoden redegjøres nærmere for under punkt 4.1.1.

1.5 Aktualitet

Den gamle straffeloven § 60a oppfylte ikke forventningene til lovgiver.²⁵ Den ble blant annet ansett å ha for snevert og upresist anvendelsesområde. Det er knyttet store forventninger til bestemmelsens anvendelse etter endringen. Det er derfor av interesse å fastlegge bestemmelsens innhold og vurdere om de endringene er hensiktsmessige. Mange instanser uttalte seg om forslaget til endring av bestemmelsen i forbindelse med høringen²⁶ og flere uttrykte seg kritisk til de foreslåtte endringene.²⁷ Det redegjøres nærmere for merknadene til høringsnotatet i kapittel 3.

2 § 60a før endringen

2.1 Bakgrunnen for vedtakelsen av straffeloven § 60a.

10. Desember 2002 sendte justisdepartementet ut forslag om endring av straffeloven på høring.²⁸ Blant annet ble det foreslått innført en ny bestemmelse i straffeloven som skjerpet straffen for handlinger begått i relasjon til organisert kriminalitet. Foranledningen for forslaget var Stortingets justiskomites uttalelser om viktigheten av å bekjempe organisert kriminalitet.²⁹ Det ble her fremhevet at organisert kriminalitet er en økende trussel.³⁰ Det ble også påpekt at Norge opererte med et lavere straffenivå for forbrytelser begått i relasjon til

---

²⁵ Høringsnotat fra 10. Desember 2002 om endring i straffeloven og straffeprosessloven, s.41

²⁶ Høringsbrev, ref. 201204661 ES IH fra Justis- og beredskapsdepartementet, 12.07.2013

²⁷ Den Norske Advokatforening, høringsuttalelse, doknr. 145574, 15.11.2012, s. 7

²⁸ Høringsnotat fra 10. Desember 2002 om endring i straffeloven og straffeprosessloven.

²⁹ Ot. Prp. nr. 62(2002-2003) kapittel 2.1 s.2

³⁰ Ibid. s.2.

organisert kriminalitet.³¹ I tillegg var det etter komiteens mening en svakhet at det ikke forelå noen legaldefinisjon av hva organisert kriminalitet er.³² Justiskomiteens vurdering fikk tilslutning fra justisdepartementet som fremmet forslag om lovendring i den hensikt å bekjempe organisert kriminalitet mer effektivt.³³

Forslagene om endring kom også delvis som er resultat av Norges forpliktelser ved ratifikasjonen av Palermo-konvensjonen.³⁴ Denne forpliktet Norge til å vedta bestemmelser som gjorde det straffbart å inngå forbund om å begå straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en kriminell gruppe, samt å utføre straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en slik gruppe.

På bakgrunn av uttalelsene til forslaget fra høringen utarbeidet justisdepartementet Ot. Prp. Nr.62 (2002-2003) som ble oversendt Stortinget. De behandlet denne i justiskomiteen som avgav Innstilling til Odelstinget nr. 118. Deretter ble Straffeloven § 60a vedtatt ved lovvedtak 4.juli 2003.³⁵

2.2 Vilkårene til straffeloven § 60a

Ved vedtakelse i 2003 lød straffeloven § 60a:

«Dersom en straffbar handling er utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke med mer enn 5 års fengsel.

---

³¹ Ibid. s.2.

³² Ibid. s.2.

³³ Ibid. s.3.

³⁴ «United Nations Conventions against Transnational Organized Crime» (Heretter omtalt som Palermo-konvensjonen)

³⁵ Lovvedtak nr. 78. 07.juli 2003.

Med organisert kriminell gruppe menes en organisert gruppe på tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller hvor en vesentlig del av virksomheten består i å begå slike handlinger.

Forhøyelse av maksimumsstraffen etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, hvis ikke annet er bestemt.»³⁶

Bestemmelsen oppstilte 2 hovedvilkår. For det første måtte det dreie seg om en «organisert kriminell gruppe». For det andre måtte den kriminelle handlingen være foretatt som «ledd i» virksomheten til denne gruppen. Under det første vilkåret ble det oppstilt et absolutt, og to alternative vilkår. Det absolutte vilkåret var at det måtte dreie seg om en «organisert gruppe». I tillegg måtte gruppen enten ha som «hovedformål» å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år eller så måtte en «vesentlig del» av virksomheten bestå i å begå slike handlinger. Vilkårene var kumulative. Beviskravet var at det ikke må foreligge «rimelig tvil». Dette ble slått fast i Rt.2007 s.744 med henvisning til at anvendelse av § 60a prosessuelt hører inn under skyldvurdering. Det krevdes forsett med hensyn til alle vilkårene jf. Straffeloven § 40.

2.2.1 «Som ledd i»

Ordlyden forstått isolert sett tilsier at med «som ledd i» menes at den eller de straffbare handlingene må inngå i gruppens virksomhet. Det dreier seg om et krav om tilknytning. Det kreves ikke at den som har begått den kriminelle handlingen deltar aktivt i gruppen eller var medlem, det avgjørende var om vedkommende begikk forbrytelser som «ledd i» virksomheten til gruppen.³⁷ Det må likevel foreligge forsett med hensyn til alle elementer i gjerningsbeskrivelsen jf. straffeloven § 40. Forarbeidene nevner promillekjøring som et

---

³⁶ Lovvedtak nr. 78. 4.juli 2003

³⁷ Ot.prp.62 (2002-2003) s.95

eksempel på straffbare handlinger som typisk vil falle utenfor anvendelsesområde til § 60a fordi handlingen ikke har noen tilknytning til gruppens virksomhet.³⁸

Vilkåret er ikke behandlet av Høyesterett, men det foreligger underrettspraksis. I LB-2007-101435 ble vilkåret drøftet. Det var tatt ut tiltalte etter straffeloven § 132a jf. § 60a for trussel mot «aktør i rettsvesenet». Lagmannsretten vurderte om trusselen var fremsatt som «ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe». En domfelt hadde under soning fremsatt en trussel til en fengselsbetjent. Hensikten med trusselen var å påvirke betjenten til å videreformidle en beskjed til en av domfeltes medsammensvorne. Det ble funnet klart at det var årsakssammenheng mellom den fremsatte trusselen og den kriminelle virksomhet som tiltalt var involvert i og domfelt for. Det ble videre uttalt at hvorvidt formålet med trusselen var å unndra seg ytterligere straff eller hjelpe medskyldige var uten betydning.

Dette vilkåret er ikke endret med lovendringen³⁹, og må derfor antas å ha samme innhold.

2.2.2 «Hovedformål å begå en handling»

Vilkåret tolket etter sin ordlyd skulle tilsi, at virksomheten til gruppen først og fremst må være å begå en straffbar handling som kunne straffes med fengsel i minst 3 år.

Vilkåret omtales i forarbeidene slik:

«Ofte kan det være vanskelig å bevise hvilket formål en gruppe har, især hvor formålet ikke er angitt i vedtekter, programmer eller på annen måte, slik det sjelden vil være i denne sammenhengen, og slik utkastet heller ikke stiller noe krav om. Uten andre bevis vil man da langt på vei være henvist til å trekke slutninger om formålet ut fra den virksomheten gruppen inntil da har utfoldet».⁴⁰

---

³⁸ Ot.prp.62 (2002-2003) s.94

³⁹ Lovvedtak nr.85. 21.juni 2013

⁴⁰ Ot.prp.62(2002-2003) s.96

Hvorvidt gruppens hovedformål er å begå en handling som medfører fengsel i minst 3 år måtte derfor bero på hva slags virksomhet gruppen har befattet seg med i tiden før den straffbare handlingen ble begått. Det må kunne påvises et mønster som tilsier at hovedformålet med organisasjonen er å begå straffbare handlinger. Lovens ordlyd presiser at gruppas formål ikke utelukkende måtte være å begå straffbare handlinger, gruppa kunne også ha andre formål.

Forfatter har ikke lyktes i å finne noen dom som drøfter vilkåret prinsipielt. Det later til at vilkåret i praksis ikke har voldt mye tvil.

Dette vilkåret er ikke endret med lovendringen⁴¹, og antas derfor å ha samme innhold.

2.2.3 «3 år eller mer»

Vilkåret er blitt nærmere behandlet i praksis. I LB -2007-103906 uttalte retten i sine premisser at om den enkelte straffbare handlingen har en strafferamme på 3 år eller mer er ikke avgjørende. Det avgjørende er at organisasjonens formål eller en vesentlig del av dens virksomhet består i å begå handlinger som har en strafferamme på 3 år eller mer.

Heller ikke dette vilkåret er endret med lovendringen⁴², og antas derfor å ha samme innhold.

2.2.4 «En vesentlig del av virksomheten består i»

Også det alternative vilkåret ble kommentert i forarbeidene:

«Består en tredjedel av gruppens aktiviteter i ulovlig virksomhet, vil også dette normalt måtte betraktes som en vesentlig del. Og man kan vanskelig trekke en absolutt

---

⁴¹ Lovvedtak nr.85. 21.juni 2013

⁴² Ibid.

grense ved ulovlig virksomhet av dette omfang. Hvor grensen nærmere skal trekkes må bero på de konkrete omstendigheter i saken, blant annet på hvor alvorlig kriminalitet det dreier seg om.»⁴³

Lovgiver anga her en terskel på ca. 1/3 av virksomheten, noe som innebar at en stor andel av virksomheten kunne være lovlig. Det ble imidlertid presisert at grensen ikke var absolutt, men at en konkret vurdering måtte foretas, og at denne måtte overlates til domstolene. Kriminalitetens alvorlighet var av betydning.⁴⁴ Følgelig kunne terskelen være høyere ved de mindre alvorlige forbrytelsene, eksempelvis tyveri eller annen vinningskriminalitet, mens ved de mer alvorlige forbrytelsene som voldskriminalitet var knappe 1/3 tilstrekkelig.

Vilkåret ble drøftet i LB-2009-202109. Saken omhandlet grovt ran. Tiltale var tatt ut etter straffeloven jf. § 267 jf. § 268 jf. § 60a. Retten var satt med lagrette som fant de tiltalte ikke skyldig i overtredelse av § 60a. Det ble funnet bevist at alle de tiltalte var medlemmer av motorsykelklubben Bandidos. Retten la til grunn at påtalemyndigheten ikke hadde ført tilstrekkelig bevis for at en «vesentlig del» av virksomheten til Bandidos bestod i begå handlinger som kunne medføre en straff på 3 år eller mer. Resultat ble således frifinnelse for § 60a.

Motorsykelklubber reiste særlig problemer fordi de som oftest ikke har et uttalt formål om å begå kriminalitet. Det er imidlertid slik at en større andel av medlemmene er domfelt, til dels for alvorlige forbrytelser.⁴⁵ LB-2009-202109 sammenholdt med fraværet av domfellelser for § 60a kan tyde på det var vanskelig for påtalemyndigheten å bevise «utenfor enhver rimelig tvil» at en «vesentlig del» av virksomheten bestod i å begå kriminelle handlinger.

---

⁴³ Ot.prp.62(2002-2003) s.69

⁴⁴ Ot.prp.62(2002-2003) s.96

⁴⁵ Stortingsmelding 7.(2010-2011) s.68

2.2.5 «Organisert kriminell gruppe»

Hva som mentes med «organisert kriminell gruppe» ble presisert nærmere i § 60a 2.ledd. Det fremkom her at det måtte dreie seg om en «organisert gruppe» som bestod av «3 eller flere personer».

Forarbeidene slo fast at det ikke krevdes at medlemstallet eller massen var konstant.⁴⁶ Ordlyden var relativt klar, et minstekrav til gruppen var 3 personer. Forfatter er ikke kjent med noen dommer hvor dette vilkåret er blitt tolket.

Kravet til antall personer er ikke endret med lovendringen og antas derfor å ha samme innhold etter endringen.⁴⁷

Vilkåret «organisert gruppe» ble omtalt i forarbeidene. Det ble slått fast at gruppen måtte ha en «viss struktur og varighet».⁴⁸ Om den nærmere grensen ble det uttalt:

«Mafialiknende organisasjoner og andre profesjonelle forbryternetter med foreninger i flere land vil klart falle innenfor definisjonen. Utenfor faller grupper hvor det ikke er en så nær tilknytning mellom deltakerne at de naturlig utgjør en organisert gruppe. Bestemmelsen rammer dermed ikke alle tilfeller hvor flere opptre i samvirke, eller hvor flere medvirker til en straffbar handling. Det gjelder selv om deltakerne kan sies å utgjøre en gruppe, så lenge gruppen ikke er organisert – f.eks. hvis en vennegjeng avtaler å rane en bank.

Ved vurderingen av om det foreligger en «organisert gruppe», vil det være av betydning om det er etablert en viss organisatorisk eller hierarkisk struktur, om gruppen har internasjonale forgreninger, om det er avtalt en bestemt arbeidsfordeling mellom medlemmene, om gruppen har tilknytning til bestemte lokaler, om deltakerne møtes jevnlig mv. Også

---

⁴⁶ Ot.prp.62(2002-2003) s.96

⁴⁷ Lovvedtak nr.85. 21.juni 2013

⁴⁸ Ibid.s.96.

tidsaspektet vil kunne være av betydning. Jo lengre en gruppe har eksistert, desto lettere vil det foreligge en organisert gruppe i lovens forstand. Motsatt vil tidsaspektet ha mindre å si desto mer gruppen er organisert.

Det kreves ikke at gruppen har utarbeidet vedtekter eller programmer for sin virksomhet, slik lovlige organisasjoner ofte vil ha. Det kreves heller ikke at gruppen er organisert på en bestemt måte.»⁴⁹

Forarbeidene ga anvisning på at det var en nedre terskel for hva som kvalifiserte til «organisert gruppe». Sitatet i forrige avsnitt fra forarbeidene gjengir en rekke momenter som var av betydning. Det ble presisert at det måtte foretas en helhetsvurdering, men ikke at opplysning av momenter var uttømmende. I Rt.2012 s. 1754 tilsluttet Høyesterett seg lagmannsrettens rettsbelæring hvor lagmannen uttalte: «Det er ikke nødvendig at alle disse momentene er oppfylt». Saken omhandlet innførsel og forsøk på innførsel av kokain.

En gjennomgang av rettspraksis gir en indikasjon på at det er dette vilkåret som voldt mest tvil. I det følgende vil de ulike momentene gjennomgås med utgangspunkt i rettspraksis. Tyngden legges på de tilfeller hvor resultatet var frifinnelse. Intensjonen er å belyse hvorfor resultatet ble frifinnelse og hva dette innebar for den nedre terskel. På denne måten fastlegges innholdet i vilkåret i den grad dette er mulig. Samtidig illustreres noen av vanskene som oppstod i forbindelse med tolkning av dette vilkåret. Avslutningsvis antydes noen tendenser ved fortolkningen av vilkåret og hvilke momenter som ble vektlagt i praksis. Bestemmelsen har blitt anvendt sammen med overtredelsen av en rekke straffebud. Mange av dommene som omhandler § 60a dreier seg om narkotikalovbrudd, men det foreligger også en rekke saker innen vinningskriminalitet, herunder ran, svindel og tyveri. I tillegg omhandler noen av sakene menneskehandel.

---

⁴⁹ Ibid.s.96.

2.2.5.1 Hierarki

Hierarki ble i rettspraksis trukket frem som et viktig moment i helhetsvurderingen. Det foreligger en rekke dommer hvor dette momentet ble drøftet og tillagt betydning.

En av de mest sentrale dommene er LB-2007-87084. Saken omhandlet mobile vinningskriminelle.⁵⁰ De tiltalte ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 257 jf. § 258, men alle ble frifunnet for § 60a. Tiltalte A ble av lagmannsretten funnet å ha en «ledende rolle». Dette ble imidlertid ikke ansett å være tilstrekkelig og retten uttalt om dette at: «lederskapet gikk likevel ikke inn i noe som gjør det naturlig å si at det 'er etablert en viss organisatorisk eller hierarkisk struktur'». Dommen illustrerer at selv om det ble funnet bevist at en av de tiltalte hadde en ledende rolle var ikke dette tilstrekkelig. Samtidig fant retten at momenter som varigheten av gruppen og dens internasjonale forgreininger talte for at det forelå en «organisert gruppe». Dette gir en indikasjon på at hierarki var et tungtveiende moment.

En annen av dom av sentral betydning fra lagmannsretten er RG 2011 s.1629. Saken dreide seg også om en gruppe mobile vinningskriminelle som begikk flere grove tyveri, blant annet av en gullsmedforretning. Lagmannsretten pekte på fraværet av hierarki og at det ikke forelå tilstrekkelig holdepunkter for at leiligheten som flere av de domfelte bodde i var anskaffet i den hensikten å benytte som lokale i forbindelse med de straffbare handlingene.

I LB-2008-20980 pekte lagmannsretten på at det var vanskelig å få øye på «noen bakenforliggende organisatorisk ramme». Som begrunnelse for dette anførte lagmannsretten blant annet at det ikke forelå noen «kommandolinjer». Riktignok fant retten at tyveriene var profesjonelt utført, men fraværet av hierarki ble også her gitt avgjørende betydning. Saken omhandlet et antall grove tyverier jf. straffeloven § 257 jf. § 258.

---

⁵⁰ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

I LB-2011-84631 dreide det seg nok engang om mobil vinningskriminalitet.⁵¹ Den tiltalte A, ble domfelt for overtredelse straffeloven § 257 jf. § 258, men frifunnet for § 60a. Retten uttalte blant annet: «Det er ikke godtgjort at A utførte handlingene etter oppdrag fra andre».

I LB-2011-108913, den såkalte «Plastic Fantastic»-saken, var det begått en lang rekke bedragerier. Gjerningsmann F var hovedmann med et antall såkalte kapteiner, herunder tiltalte A, under seg som igjen koordinerte og styrte de såkalte soldatene. Lagmannsretten pekte her på at det allikevel ikke forelå tilstrekkelige opplysninger om et organisatorisk preg. Det forelå for øvrig heller ikke internasjonale forgreininger eller lokaler. Resultatet ble således frifinnelse for tiltalte A for så vidt gjaldt § 60a.

Alle de nevnte dommene illustrerer betydning av hierarki. I tillegg til flere frifinnelse, foreligger det også en lang rekke domfellelser hvor hierarki ble vektlagt.

En sentral dom er LB-2007-103906, «trumfkortsaken». Saken omhandlet grovt bedrageri utførte av en rekke personer jf. Straffeloven § 185, 2.ledd jf. § 60a. Tiltalte A, B, N, O, P og D ble domfelt for overtredelse av § 60a. Hovedmannen, domfelte D, ble antatt å ha en ledende rolle. Det ble ikke uttrykkelig nevnt av lagmannsretten i dennes premisser, men det later til at dette ble vektlagt i vurdering. Domfelte D hadde full oversikt over arbeidsfordeling, og omfanget ellers av virksomheten. Det forelå dessuten internasjonale forgreininger og gruppen var svært profesjonell.

En annen sentral dom er LB-2009-79000. Saken omhandlet 7 familiemedlemmer som hadde bedrevet omfattende heleri og hvitvasking jf. henholdsvis straffeloven § 270 og § 317. Flere av de tiltalte ble også domfelt etter § 60a. Lagmannsretten pekte i sin vurdering blant annet på at de eldste brødrene i søskenflokket sto høyest i hierarkiet og at den tilknytning som slektsbåndene utgjorde var tilstrekkelig.

---

⁵¹ Politiet, Kripos, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

Det foreligger også en lang rekke domfellelser for overtredelse § 60a i saker som omhandler alvorlige narkotikalovbrudd jf. straffeloven § 162, 3.ledd.⁵² I lagmannsretten settes retten med lagrette i medhold av straffeprosessloven § 352 i slike saker. Lagrettens avgjørelser er normalt ikke begrunnet jf. straffeprosessloven § 364 jf.§40. I hvilken utstrekning hierarki ble vektlagt eller ikke er derfor uvisst. I narkotikasaker er tilfellet svært ofte at det foreligger en større eller mindre grad av hierarki mellom deltakerne.

Blant annet Rt.2008 s.1217, den såkalte «Wonderboy-saken», er et eksempel på dette. Saken omhandlet et større antall deltakere og flere store partier med narkotika. Domfelte A var hovedmann og leder av gruppen. Saken representerer et nøkkeleksempel på hvordan narkotikainnførsel og omsetning utføres. Riktignok dreier det seg her om et større opplegg enn i mange andre saker, men mange av karaktertrekkene går igjen i narkotikasaker hvor § 60a har fått anvendelse.

Typisk for saker som omhandler innførsel og omsetning av store kvantum narkotika er at et ledd står for produksjon, minst et annet for salg og leveranse, og minst et tredje for videre distribusjon⁵³. Et slikt opplegg forutsetter en viss organisering. Normalt er også tilfelle at bakmennene har autoritet og at det følgelig eksisterer et hierarki.

Det er videre grunn til å bemerke at i visse saker ble ikke hierarki drøftet nærmere. Eksempel på dette er LB-2010-42564 og TOSLO-2009-158526. I TAHER-2008-15032 som omhandlet korrupsjon begått av en familie ble resultatet domfellelse. Det ble imidlertid ikke drøftet om eller lagt til grunn at det forelå et hierarki. Det kan derfor på den ene siden antydes at det ble stilt krav til lederskap, på den annen side at ikke alltid hierarki var nødvendig. Sistnevnte standpunkt kan det finnes dekning for i forarbeidene.⁵⁴

---

⁵² Rt.2012 s.1754, Rt.2010 s.1283, Rt.2013 s.80, LB-2010-179587 mfl.

⁵³ Nohlin, Olle. (2013)

⁵⁴ Ot.prp. 62(2002-2003) s. 96

Samlet sett er det imidlertid grunnlag for at hierarki var et av de sentrale momentene. Det later til at fraværet av hierarki ofte ble tillagt vesentlig betydning. Dette standpunktet deles for øvrig av justisdepartementet.⁵⁵

2.2.5.2 Arbeidsfordeling

Foruten hierarki er også arbeidsfordeling et moment som ble opplistet i forarbeidene og også vektlagt i mange avgjørelser. Det foreligger en rekke frifinnelse hvor retten pekte på dette momentet.

I likhet med for hierarki er også LB-2007-87084 en sentral dom i relasjon til arbeidsfordeling. Lagmannsretten pekte på at den arbeidsfordeling som forelå ikke var tilstrekkelig fast til at det kunne sies å være avtalt en arbeidsfordeling.

En annen sentral avgjørelse er LB-2007-103906, den såkalte «Trumfkortsaken», som ble behandlet over i punkt 2.2.5.1. Foruten profesjonalitet og hierarki pekte retten her på at det forelå en arbeidsfordeling mellom de ulike tiltalte. Som nevnt ble resultatet domfellelse for overtredelse av § 60.

Også LG-2010-76578, den såkalte «Båtmotordommen», er relevant. Det dreide seg i denne saken om mobile vinningskriminelle.⁵⁶ Fire personer ble domfelt for 69 grove tyverier, men frifunnet for overtredelse av § 60a. Gjerningsmennene hadde stjålet påhengsmotorer til fritidsbåter. Retten pekte på at det ikke forelå en klar arbeidsfordeling verken internt mellom deltakerne eller eksternt mot et eventuelt omsetningsledd. Sakens faktum og den rettslige vurderingen til lagmannsretten redegjøres nærmere for under punkt. 4.1.6.

---

⁵⁵ Stortingsmelding 7.(2010-2011) s.90

⁵⁶ Politiet, Kripos, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

LB-2010-167904 illustrerer også at arbeidsfordeling var et sentralt moment. Her var resultatet frifinnelse for § 60a. I likhet med LG-2010-76578 dreide det seg i denne saken om grove tyverier begått av mobile vinningskriminelle.⁵⁷ Retten begrunnet frifinnelsen i at det ikke forelå noen beviser for en bestemt arbeidsfordeling eller fast organisasjonsmessig struktur. Saken ble anket til Høyesterett, men bare for så vidt gjaldt utmålingen.⁵⁸

I LA-2009-13331 ble resultatet for domfellelse for tiltalte C for et antall grove tyverier jf. straffeloven § 257 jf. § 258 jf. § 60a. Om gruppen uttalte retten at «arbeidsfordelingen ved innbruddene var klar og konsistent. Det ble pekt på at hver mann hadde sin oppgave. Dommen representerer et eksempel på at klar arbeidsfordeling ble tillagt betydning. Retten var riktignok delt med hensyn til om det forelå en «organisert gruppe». Men flertallet var ikke tvil om at vilkåret var oppfylt for deler av tidsrommet som gruppen var virksom.

I LB-2011- 206966, som omhandlet såkalt «skimming»⁵⁹, ble også resultatet domfellelse etter § 60a for de tiltalte. Her pekte også retten på at det forelå en arbeidsfordeling mellom gjerningsmennene.

Samlet sett gir rettspraksis klart grunnlag for at arbeidsfordeling var et av de mest sentrale momentene. Dette standpunktet deles for øvrig også av justisdepartementet.⁶⁰

2.2.5.3 Tid

Gruppens varighet, tidsmomentet, ble også tillagt betydning i en rekke saker.

En av de mest sentrale dommene var LF-2005-948. Saken omhandlet ulovlig innførsel av alkohol jf. Alkoholloven § 10-1, 3. ledd, jf. § 2-1, 1. ledd. Dommen er behandlet nærmere

---

⁵⁷ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

⁵⁸ Rt.2011 s.1210

⁵⁹ FBI, ATM skimming, Juli 2011.

⁶⁰ Stortingsmelding 7.(2010-2011) s.90

nedenfor under punkt 4.1.2. Resultatet var frifinnelse. Retten pekte særlig på at de aktuelle straffbare handlingene ble begått innenfor et svært kort tidsrom, de to aktuelle innførslene hadde skjedd i løpet av en måneds tid sommeren 2003. Det ble også pekt på at opplegget var amatørmessig utført.

LB-2007-87084 er en sentral dom også her. I dommen ble momentet tillagt vekt i retning av domfellelse selv om dette ikke ble resultatet. Lagmannsretten fant at tidsmomentet trakk i retning av at gruppen var «organisert», tyveriene begynte 1. April 2004 og varte til 15. september 2005.

Av nyere dommer er TOSLO-2012-4464 relevant. Gruppens virksomheten hadde vart ifra oktober 2009 til februar 2010. Tingsretten anså om 5 lag måneder for å være et kort tidsrom og frifant de tiltalte for overtredelse av § 60a.

På bakgrunn av disse avgjørelsene er det grunnlag for at også dette momentet var av betydning og begrunnet frifinnelse i en rekke saker. Det er imidlertid vanskelig konkret å vurdere hvor stor betydning momentet hadde. Det er i tillegg vanskelig å fastslå hva som ble ansett som kort og lang tid. Forarbeidene slo fast kortere tid godtas i noen tilfeller, men ikke andre.⁶¹ Det kan antydes at perioder på kun noen måneder var for lite jf. TOSLO-2012-4464.

2.2.5.4 Internasjonal forgreininger

Internasjonal forgreininger inngikk også i rettens vurdering i flere saker.

LB-2007-87084 er også her relevant. Her kom retten frem til at gruppen kunne sies å ha en «internasjonal forgreining», men at dette ikke var tilstrekkelig og frifant de tiltalte.

---

⁶¹ Ot.prp. 62(2002-2003) s. 96

Internasjonale forgreininger inngikk også i begrunnelsen til lagmannsretten i LB-2007-103906 som er nevnt over i punkt 2.2.5.1. Resultatet ble som nevnt i dette tilfelle domfellelse.

I LB-2011-206966, også nevnt over under punkt 2.2.5.1, pekte retten blant annet på at gruppen klart hadde internasjonale forgreininger som begrunnelse for domfellelse.

Utover disse tre avgjørelsene foreligger det en lang rekke avgjørelser hvor gruppen faktisk hadde internasjonale forgreininger. Spesielt gjaldt dette i narkotikasaker.⁶² Det faller utenfor denne fremstillingen å gå igjennom alle disse.

Mobile vinningskriminelle har forutsetningsvis internasjonale forgreininger fordi et karaktertrekk ved slike grupper er at de kommer fra et annet land, som oftest Øst-Europa, til Norge i den hensikt å begå vinningskriminalitet.⁶³

Hvilken vekt internasjonale forgreininger ble tillagt er derimot vanskelig å avgjøre. Som de nevnte dommene i de tre første avsnittene over illustrerer, er det eksempler på både domfellelse og frifinnelse hvor momentet er blitt gitt betydning. Men det foreligger også eksempler på dommer hvor momentet ikke ble nevnt og det heller ikke var tilfelle at gruppen hadde internasjonale forgreininger og resultatet allikevel ble domfellelse.⁶⁴ Motsetningsvis er det eksempler på grupper med internasjonale forgreininger hvor resultat allikevel ble frifinnelse.⁶⁵

Det er rimelig å anta at momentet ikke ble vektlagt like mye som hierarki og arbeidsfordeling. Sett hen til de frifinnelser som foreligger var det normalt ikke internasjonale forgrei-

---

⁶² Rt.2008 s.1217, LB-2008-123353 mv.

⁶³ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

⁶⁴ LB-2009-48300-2

⁶⁵ LA-2009-13331, LB-2008-52513, LB-2007-87084, LG-2010-76578

ninger som blir vektlagt, men heller manglende hierarki eller arbeidsfordeling. Forøvrig er internasjonale forgreininger ofte i større eller mindre grad tilstede i saker hvor § 60a er aktuell å bruke. Derfor kan det også antydes at siden det i mange typetilfelle som til eksempel ved narkotikasmugling nærmest automatisk er slik at gruppen har internasjonale forgreininger, kan dette momentet ha blitt et støtteargument mer enn et moment av sentral betydning i vurderingen.

2.2.5.5 Møter og lokaler

I en rekke tilfeller har kriminelle aktører benyttet seg av lokaler. Det foreligger flere domfellelser hvor mobile vinningskriminelle opererte ut ifra en leilighet og dette ble vektlagt i vurderingen.⁶⁶ Det er også en rekke eksempler på at profesjonelle narkotikakriminelle opererte fra lokaler.⁶⁷

Det later til at motorsykelklubber som Hells Angels anses å være organiserte kriminelle grupper av blant annet Politiet.⁶⁸ De driver normalt sin virksomhet fra klubblokaler.⁶⁹ Momentet vil derfor kunne gjort seg gjeldende overfor disse. I skrivende stund går ankesaken mot flere medlemmer av motorsykelklubben for overtredelse av straffeloven § 162 1.ledd jf. 3.ledd jf. § 60a.⁷⁰ De tiltalte ble domfelt for den gamle § 60a i tingsretten. For så vidt angår § 60a har lagretten i ankesaken funnet de tiltalte skyldige i overtredelse av den gamle straffeloven § 60a.⁷¹ Dette er første gangen medlemmer av motorsykelklubber er blitt domfelt etter § 60a. Nærmere om dette under punkt 2.2.5.6.

---

⁶⁶ TOSLO-2009-158526, LB-2010-42564

⁶⁷ LB-2009-66914, LB-2012-17669-2

⁶⁸ Politidirektoratet, Politiets bekjempelse av kriminelle MC-gjenger i perioden 2011-2015, s. 9

⁶⁹ Ibid. s.14.

⁷⁰ Hålogaland Lagmannsretten, Saksnr. 13-137778AST-HALO, hentet fra: <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/Halogaland-lagmannsrett/Nar-gar-rettssaken1/Beramming/?cid=AAAA1308221017161862138CIXVQAZZZZEJBAvtale>

⁷¹ NRK(2013)

Med hensyn til møter er tilfellet ofte at deltakere i kriminelle grupper i mindre grad eller overhodet ikke møtes. I stedet kommuniserer de via teknologiske hjelpemidler som telefon og internett. En lang rekke dommer illustrerer dette.⁷² I en rekke saker som omhandler narkotikalovbrudd hvor resultatet også er domfellelse etter § 60a forekommer det møtevirksomhet.⁷³ Hvorvidt dette ble vektlagt i avgjørelsen kan ikke fastslås med sikkerhet fordi retten i disse sakene som nevnt tidligere var satt med lagrette i medhold av straffeprosessloven § 352. Igjen faller det utenfor denne fremstillingen å gjennomgå alle disse dommene.

I to sentrale avgjørelser inngår møter og lokaler i vurderingen til retten.

Den første er LG-2010-76578 som er nærmere behandlet nedenfor under punkt 4.1.6. Her viste retten i sin vurdering til at gjerningsmennene ikke møtes jevnlig eller hadde egne lokaler. Dette inngikk i helhetsvurdering. Hvilken vekt momentene ble gitt er vanskelig å avgjøre.

I LG-2010-12161, ble begge momentene drøftet. Her ble fraværet av møtevirksomhet og lokaler ikke tillagt samme betydning som i tingretten. Retten mente at andre momenter som et klart hierarki tilsa domfellelse og dette ble også resultatet.

Det forhold at det foreligger en rekke domfellelse hvor momentene ikke er drøftet eller tilstede overhodet kan tilsi at de i praksis ikke ble tillagt stor betydning. Begge avgjørelsene nevnt her gir også en indikator på at lokaler og møtevirksomhet ikke ble tillagt like mye vekt som eksempelvis hierarki og arbeidsfordeling. Dette er også naturlig siden gruppene ofte ikke har faste lokaler og i mange tilfeller kommuniserer deltakerne i den aktuelle gruppen hovedsakelige via elektroniske hjelpemidler. Det er derfor rimelig å anta at også disse momentene var støtteargumenter på linje med internasjonale forgreininger.

---

⁷² LB-2009-66914, LB-2010-112104, LH-2011-15588, Rt.2008 s.1217

⁷³ LB-2010-14300, LB-2009-202341

2.2.5.6 Vedtekter

Det ble presisert i forarbeidene at det ikke var noe krav at gruppen hadde egne vedtekter.⁷⁴ Det later til at i praksis er det svært sjelden tilfellet at en «organisert kriminelle gruppe» har dette. Det har ikke vært mulig å oppdrive noen dommer hvor dette drøftes eller gruppen hadde vedtekter.

Hells Angels og andre motorsykelklubber som har klare regler, både internasjonale som gjelder for alle klubbene, og lokale, som gjelder for den enkelte klubb.⁷⁵ Som nevnt over i punkt 2.2.5.5 er medlemmer motorsykelklubben Hells Angels nylig blitt funnet skyldig i overtredelse av den gamle straffeloven § 60a. Det ble for øvrig av tingsretten lagt til grunn at ikke Hells Angels var tiltalt i saken.⁷⁶ Derfor kan ikke uten videre konkluderes med at den dommen fra lagmannsretten resulterer i at Hells Angels er en «organisert gruppe» i § 60a 2.ledd sin forstand og følgelig kan heller ikke dommen tas til inntekt for at vedtekter et sentralt moment i vurderingen. Det er imidlertid grunn til å bemerke at tingsretten la til grunn at gruppens tilknytning til Hells Angels spilte en sentral rolle ved organisering og gjennomføring av de straffbare handlingene.⁷⁷ Retten viste for øvrig Hells Angels organisering og det later til at denne organisering dannet rammen for forbrytelsene.⁷⁸ Der derfor grunn til å tro at dommen kan få betydning for den gamle så vel som den nye straffeloven § 60a sin anvendelse på medlemmer motorsykelklubber.

---

⁷⁴ Ot.prp.nr. 62 (2002-2003) s. 96

⁷⁵ St.meld.nr 7 (2010-2011) s.67

⁷⁶ 12-167142MED-NHER , Nord-Troms tingrett 17.06.13, s.49

⁷⁷ 12-167142MED-NHER , Nord-Troms tingrett 17.06.13, s.47

⁷⁸ Ibid. s.50.

2.2.5.7 Generelt om vilkåret «organisert gruppe»

En av de mest sentrale dommene hvor den generelle forståelse av § 60a ble drøftet var Høyesteretts dom inntatt i Rt.2007 s. 744, «Spilleautomatdommen». Saken omhandlet grovt tyveri fra spillautomater jf. straffeloven § 257 jf. § 258. De domfelte anket over lagmannsrettens forståelse av § 60a. Det ble anført at lagmannsretten hadde bygget på en feil forståelse av § 60a og at dommen for så vidt gjaldt domfellelse etter denne bestemmelsen måtte oppheves. Høyesterett var enig i dette. Det ble pekt på at det var grunn til å tro at lagmannsretten hadde bygd på et for lavt krav til bevis. Det ble slått fast at beviskravet for anvendelse av § 60a er bevis for straffeskyld «ut over enhver rimelig» tvil fordi § 60a hører inn under skyldspørsmålet. Førstvoterende i Høyesterett fant støtte for dette standpunktet i forarbeidene. Flere av uttalelsene vedrørende § 60a var svært generelle. Det ble foruten kravet til bevis også pekt på at kravet til organisering ikke måtte settes for lavt. Ikke alle samarbeidsformer skulle rammes av § 60a. Disse ville i stedet kunne rammes av de alminnelige regler for samvirke og medvirkning.

En nærmere gjennomgang av underrettspraksis gir grunn til å tro at Rt.2007 s.744 resulterte i en generell innsnevring av anvendelsesområdet til § 60a. En rekke avgjørelser hvor resultatet var frifinnelse for § 60a henviser til dommen. I den forbindelse kan det vises til blant annet LB-2007-870784 og LB-2008-121543-2. I disse avgjørelsene ble de tiltalte frifunnet for § 60a. Det ble lagt vekt på Høyesteretts uttalelser om forståelsen av § 60a i Rt.2007 s.744. I den sistnevnte avgjørelse mente lagmannsretten at tingsretten ikke hadde stilt riktig objektivt krav til organisasjonsstrukturen og heller ikke vurdert om det forelå forsett.⁷⁹ Denne oppfatning støttes for øvrig av blant annet Økokrim som viser til avgjørelsen i sin høringsuttalelse.⁸⁰

---

⁷⁹ LB-2008-121543-2

⁸⁰ Økokrim, høringsuttalelse, 14.11.2012, s. 2

Den norske advokatforening er av den oppfatning at påtalemyndigheten, i perioder, valgte å ta ut tiltalte på tross av at saken klart ikke omhandlet organisert kriminalitet.⁸¹ Dette kan følgelig ha vært årsaken til det store antallet frifinnelser. At mange av sakene resulterte i frifinnelse kan i sin tur vært grunnlag for at bestemmelsen ble oppfattet å være snever.

Hordaland Politidistrikt peker i sin høringsuttalelse på at de ikke valgte å ta ut tiltale etter § 60a i en rekke saker hvor gjerningsmennene var siktet etter bestemmelsen.⁸² Dette kan tilsi at det i stedet har foreligget et underskudd på tiltale for § 60a. Det kan dessuten pekes på at selv i saker hvor det har dreid seg om relativt godt organiserte grupper har resultatet blitt frifinnelse jf. eksempelvis LB-2011-108913 og LG-2010-76578. Begge sakene er eksempler på saker hvor det er stilt store krav til organisering⁸³ og illustrer følgelig at domstolene har stilt høye krav til organiseringen. På denne bakgrunn kan ikke anførselen fra Den norske advokatforening godtas.

2.2.5.8 Avsluttende bemerkninger om vilkåret «organisert gruppe»

Gjennomgangen av praksis etterlater et inntrykk av at det var svært vanskelig å forutberegne om vilkåret var oppfylt eller ikke. Spesielt de ulike momentenes relative vekt var vanskelig å angi presist. Det foreligger dessuten flere eksempler på tilsynelatende relativt like saker hvor utfallet var frifinnelse i ene tilfelle og domfellelse i det andre.

---

⁸¹ Den Norske Advokatforening, høringsuttalelse, doknr. 145574, 15.11.2012, s. 9

⁸² Hordaland Politidistrikt, høringsuttalelse, ref. 201203812-2, 10.10.2012, s. 5

⁸³ Henholdsvis punkt 4.1.8 og 4.1.6 for LB-2011-108913 og LG-2010-76578

Det kan det særskilt vises til LB-2011-108913, den såkalte «Plastic Fantastic-saken», og LB-2007-103906 den såkalte «Trumfkortsaken», hvor resultatet var henholdsvis frifinnelse og domfellelse. I begge sakene dreide det seg om organisert bedragerier. Det er holdepunkter for god organisering i begge sakene. I LB-2007-103906 hadde gruppen internasjonale forgreininger i motsetning til i LB-2011-103906. På den annen side er det holdepunkter for best organisering i førstnevnte sak. Det er derfor vanskelig å peke på hvorfor resultatet ble forskjellig i de to sakene.

I tilfeller hvor det dreier seg om mobile vinningskriminelle⁸⁴, er det også vanskelig å forutberegne om vilkåret «organisert gruppe» er oppfylt eller ikke. Det kan vises til LG-2010-76578 og LB-2010-42564, i begge sakene dreide det seg om godt organiserte mobile vinningskriminelle, men resultatet ble henholdsvis frifinnelse og domfellelse.

Det er riktignok slik at forskjellige forsvarere holdt prosedyren i de ulike sakene, men fordi prosedyrene ikke er tilgjengelig kan det ikke uten videre konkluderes med at dette kan ha vært utslagsgivende.

På denne bakgrunn er det er svært vanskelig å fastlegge nøyaktig hva innholdet i vilkåret var. Denne oppfatningen støttes blant annet av Riksadvokaten i deres høringsuttalelse.⁸⁵ Til tross for bestemmelsens uklare innhold kan det antydes noen tendenser. Det er særlig seks forhold som utpeker seg.

For det første er det grunnlag for at terskelen for at vilkåret var oppfylt var høy. Det kan særlig vises det Rt.2007 s.744 som fastsatte strenge krav til organisering. En rekke dommer fra underrettene viser til Høyesteretts dom jf. eksempelvis LB-2007-870784 og LB-2008-121543-2.

---

⁸⁴ Politiet, Kripos, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

⁸⁵ Riksadvokaten, ref. 2012/01647-007 KES/ggr 422, 14.12.2012, s.10

For det andre etterlater gjennomgangen av praksis et inntrykk av at såkalte mobile vinningskriminelle⁸⁶ viste seg vanskelig å domfelle for overtredelse av § 60a. I flere dommer fremheves det særlig at disse gruppene ikke er tilstrekkelig strukturert. Det vises til at det foreligger liten grad av arbeidsfordeling og hierarki. Eksempler på slike avgjørelser er blant annet LB-2010-167904 og LG-2010-76578. Det er holdepunkter for at mobile vinningskriminelle i større eller mindre grad har en organiseringen, men at som følge av bevismangel for mer organisering, eller at de faktisk ikke har tilstrekkelig grad av organisering, var vilkåret ikke oppfylt.

For det tredje, i motsetning til ved saker om mobile vinningskriminelle, later det til at i saker om alvorlige narkotikalovbrudd jf. Straffeloven § 162 1.ledd jf. 3.ledd, var resultatet ofte domfellelse ved tiltale etter § 60a.⁸⁷ Dette kan skyldes at innførsel og omsetning av store kvantum narkotika krever relativt god organisering herunder en viss grad av hierarki. Dette ble også uttalt i LB-2007-120093. Bakmenn styrer et større eller mindre nettverk av mellommenn og kurerer. I tillegg dreier det seg naturlig nok tilnærmete alltid om omsetning av narkotika på tvers av landegrenser. Gruppen får derfor nærmest automatisk internasjonale forgreininger.

Bildet er i dette henseendet allikevel ikke entydig. Det foreligger flere frifinnelse for overtredelse av § 60a i narkotikasaker. Særlig LB-2009-136321 og LE-2009-119255 er eksempler på dette. I begge sakene dreide det seg om innførsel av betydelige kvantum narkotika og med mange involverte. Frifinnelsene illustrerer at det også ved alvorlig narkotikalovbrudd ikke automatisk var slik at vilkåret «organisert gruppe» var oppfylt. Det er særlig der det dreide seg om en enkeltoperasjon eller liten grad av faktisk organisering.⁸⁸ Fordi retten var satt med lagrette er det ikke mulig å peke på hvilken vekt de enkelte mo-

---

⁸⁶ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

⁸⁷ Rt.2008s.1217, LB-2008-123353, LB-2010-135119, LB-2011-1558 mfl.

⁸⁸ LB-2008-52513 og LB-2010-198165-1

mentene ble tillagt og hvorfor resultatet var domfellelse i mange av sakene i motsetning til saker om mobile vinnings kriminelle og svindel, men den klare organisering ved innførsel og omsetning av store kvantum narkotika kan være en indikasjon på hvorfor resultatet ofte var domfellelse.

For det fjerde er det grunn til å tro at domstolene nærmest forstod noen av de ulike momentene opplistet i forarbeidene som vilkår. Det kan da særlig pekes på avgjørelsene LB-2011-108913 og LG-2010-76578. Det dreier seg først og fremst om en struktur i form av hierarki og/eller arbeidsfordeling. Denne oppfatning støttes blant annet av Kripas⁸⁹ med tilslutning fra Økokrim.⁹⁰

For det femte er det grunnlag for at momenter som møter, lokaler og vedtekter ikke ble vektlagt i like stor utstrekning som arbeidsfordeling, hierarki og tidsmomentet. Det kan særlig vises til LB-2010-167904.

For det sjette er det grunnlag for at også profesjonalitet var et sentralt moment i vurderingen til retten i flere saker. Momentet var ikke opplistet i forarbeidene. De andre momentene kunne enkeltvis eller samlet tilsi at gruppen var profesjonell, men samtidig later det til profesjonalitet i seg selv var et moment. Det kan særlig vises til LB-2007-103906 og lb-2008-20980.

2.3 Virkningene av at § 60a kommer til anvendelse

2.3.1 Rettsvirkningene

Rettsvirkningen av at § 60a kommer til anvendelse er at strafferammen dobles. Dette innebærer at dreier det seg om tyveri etter straffeloven § 257 fordobles strafferamme fra 3 til 6

---

⁸⁹ Kripas, høringsuttalelse, ref. 201200904, 18.10.2012, s.7

⁹⁰ Økokrim, høringsuttalelse, 14.11.2012, s.3

år. Strafferammen kan imidlertid ikke økes med mer enn 5 år jf. § 60a 1.ledd. Eksempelvis ved grov legemsbeskadigelse etter straffeloven § 231 jf. § 17 bokstav a, er minstestrafen 3 år, og maksimum 15 år. Den øvre strafferamme kan ikke fordobles slik at straffen kan bli 30 år. Strafferamme ved grov legemsbeskadigelse begått som «ledd i» virksomheten til en organisert kriminell gruppe er således 20 år.

I § 60a 3.ledd slås det fast at forhøyelse av strafferammen «etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovanvendelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, hvis ikke annet er bestemt.» Dette innebærer at straffeloven § 60a i tillegg til materiell virkning i form av heving av strafferammen også kan ha prosessuell virkning. Kanskje viktigst er at heving av strafferammen muliggjør bruk av såkalte utradisjonell etterforskningsmetoder. Straffeprosessloven § 216a slår fast at politiet med rettens tillatelse kan iverksette kommunikasjonskontroll hvis det foreligger «skjellig grunn mistanke» om straffbart forhold med strafferamme på 10 år eller mer. En lang rekke forbrytelser har ikke så høy strafferamme. Eksempler på dette er grovt tyveri jf. straffeloven § 257 jf. § 258.

En annen prosessuell virkning er at foreldelsesfristen etter straffeloven § 67 forlenges. Dreier det seg eksempelvis om tyveri etter straffeloven § 257 er foreldelsesfristen 5 år i medhold straffeloven av § 67. Kommer Straffeloven § 60a til anvendelse er foreldelsesfristen det dobbelt, dvs. 10 år.

§ 60a 3.ledd annet komma slår fast at skal hevingen strafferammen ikke skal tillegges rettslig virkning dersom «noe annet bestemt». Et eksempel på dette er at forhøyet strafferamme som følger av § 60a ikke resulterer i krav om behandling av skyldspørsmålet i lagmannsretten ved lagrette som er et vilkår i straffesaker med strafferamme på mer enn 6 år jf. Straffeprosessloven § 352.

Rettsvirkningene ved anvendelse § 60a som følger av 1. og 3.ledd er ikke endret med lovendringen.⁹¹

2.3.2 Betydning for straffens lengde

Anvendelsen av § 60a hadde også betydning for den konkrete utmålingen av straff. Dette ble slått fast i Rt.2007 s.498 hvor betydningen ble nærmere drøftet. Saken omhandlet utmålingen av straff for overtredelse av Straffeloven § 162 1.ledd jf. 3.ledd jf. § 60a. Førstvotende uttalte med støtte i forarbeidene til § 60a, at bestemmelsen måtte forstås slik at dens anvendelse skulle tillegges vekt i utmålingen av straff. Forsvarers anførsel om at § 60a hadde liten selvstendig betydning i narkotikasaker for så vidt organiseringsmoment allerede var subsumert under Straffeloven § 162 2. og 3.ledd, og at dette derfor allerede var reflektert i det straffeutmålingsnivå som var etablert i praksis ble ikke tatt til følge.

§ 60a slo fast at retten kunne heve straffen innenfor strafferammen som følge av bestemmelsens anvendelse. Dette var imidlertid ikke noe krav. Det var opp til retten å avgjøre i den konkrete sak i hvilken utstrekning straffen skal heves.⁹² Det var blitt fremhevet i rettspraksis at domfellelse for § 60a normalt hadde stor betydning for utmålingen.⁹³ I hvilken utstrekning straffen skulle heves måtte beror på hvilken rolle domfelte hadde hatt.⁹⁴ Det var de sentrale aktørene som skulle rammes, ikke de perifere.⁹⁵

En av de mest sentrale dommene i denne forbindelse er den såkalte «Wonderboy-saken».⁹⁶ Denne omhandlet en svært omfattende organisasjon med klart hierarki og mange deltaker. Formålet med organisasjonen var innførsel av store mengder narkotika til Norge. Resultatet

---

⁹¹ Lovvedtak nr. 85. 21.juni 2013

⁹² Straffeloven § 60a 1.ledd

⁹³ Rt.2006 s.669

⁹⁴ Ot.prp.62(2002-2003) s.96

⁹⁵ Ibid. s.96.

⁹⁶ Rt.2008 s.1247

var domfellelse for en lang rekke aktører etter § 60a og dette ble også vektlagt tungt i utmålingen av straff for flere av de domfelte. A ble funnet bevist å være leder for organisasjonen, han ble idømt 15 års fengsel. Også domfelte B og C, hadde svært sentrale rolle, og ble begge dømt til 13 års fengsel.⁹⁷⁹⁸

En annen avgjørelse som illustrerer Straffeloven § 60a betydning for utmålingen er den såkalte «Broken Lorry-saken».⁹⁹ Tiltalte A ble domfelt etter Straffeloven § 162 3.ledd 2.pkt jf. § 60a til fengsel i 19 år. Det ble særskilt vektlagt at A var den ubestridte leder av gruppen.¹⁰⁰ Domfelte B ble funnet bevist å ha en ledende rolle. Han ble idømt lovens maksstraff, 21 års fengsel.¹⁰¹

En avgjørelse hvor den domfeltes rolle ble drøftet nærmere var Rt.2009 s.397 hvor førstvoterende uttalte at domfelte P sin rolle var underordnet. Det kunne derfor ikke tillegges stor selvstendig betydning at § 60a kom til anvendelse. Domfelte P fikk 10 måneders fengsel. Dommen var ankesak for LB-2007-103906 som er omtalt i punkt 2.2.5.1.

For øvrig foreligger det en lang rekke domfellelser for overtredelse av § 60a hvor bestemmelsens anvendelse i større eller mindre grad er blitt vektlagt.¹⁰²

2.3.3 Reell betydning for straffegjennomføringen

I tillegg til rettslig betydning i form av økt strafferamme kan også bestemmelsen få betydning for gjennomføringen av straffen. Kriminalomsorgen er pliktig å ta hensyn til at det

---

⁹⁷ Ibid. avsnitt 78.

⁹⁸ Ibid. avsnitt 72.

⁹⁹ LB-2008-123353

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² LB-2011-204505, LB-2010-112104, LB-2007-133362 mv.

foreligger domfellelse for overtredelse av § 60a ved de sikkerhetsmessige vurderinger som foretas under gjennomføringen av straffen.¹⁰³ Kriminalomsorgen kan for eksempel underlegge domfelte restriksjoner som brev- og besøksforbud under soningen dersom dette anses nødvendig av sikkerhetsmessige hensyn.¹⁰⁴ Domfellelse etter § 60a kan også få betydning for når domfelte skal vurderes prøveløslatt.¹⁰⁵ Det er imidlertid viktig å bemerke at det faktisk at den innsatte er domfelt etter § 60a i slike sammenhenger inngår i en konkret helhetsvurdering hvor en rekke ulike hensyn også må tas i betraktning, for eksempel innsattes strafferettslige historikk, adferd i fengselet mv.¹⁰⁶

3 Endringen av straffeloven § 60a

3.1 Bakgrunnen

Foranledningen for revisjonen av § 60a var signaler fra strafferettspleien om at bestemmelsen ikke hadde fått den ønskede effekten.¹⁰⁷ Det ble pekt på at § 60a hadde blitt gitt et for snevert anvendelsesområde, et uklart innhold og ikke tilstrekkelig skjerpene effekt.¹⁰⁸ Disse signalene ble plukket opp av justisdepartementet som gjennomgikk de rettslige ramme for bekjempelse av organisert kriminalitet og publisert resultatet i Stortingsmelding nr. 7(2010-2011) som en del av en bredere gjennomgang av innsatsen mot organisert kriminalitet. Justisdepartementet vurderte, i likhet med strafferettspleien, bestemmelsen til å ha et for snevert anvendelsesområdet. På bakgrunn av denne vurderingen var det justisdepartementets oppfatning at det var behov for en justering av Straffeloven § 60a og § 162c.¹⁰⁹ Stortinget støttet også denne oppfatningen.¹¹⁰ Resultat var at forslag om endring ble sendt ut

---

¹⁰³ Retningslinjer til Lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven, Punkt 1.8, alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering

¹⁰⁴ Staverløkk, Guri. 05.11.2013.

¹⁰⁵ Staverløkk, Guri. 05.11.2013.

¹⁰⁶ Staverløkk, Guri. 05.11.2013.

¹⁰⁷ Stortingsmelding nr.7(2010-2011) s.98.

¹⁰⁸ Ibid. s.98.

¹⁰⁹ Ibid. s.99.

¹¹⁰ Innst.300 S (2010-2011) s.12

på høring til de berørte instanser. En rekke instanser ønsket en endring velkommen¹¹¹, mens andre utviste en større grad av skepsis.¹¹² Høringsnotatet som var vedlagt høringsbrev gjentok de funn som ble presentert i stortingsmeldingen. I notatet kom departementet også med forslag til en rekke konkrete endringer av bestemmelsen. Det ble for det første foreslått å endre «organisert kriminell gruppe» til «organisert kriminelt nettverk».¹¹³ Justisdepartementet drøftet nærmere dette vilkåret. Det ble blant annet pekt på at visse krav måtte stilles til fast struktur, men ikke at denne strukturen nødvendig måtte omfattet en klar leder og arbeidsfordeling.¹¹⁴ Det ble dessuten foreslått å endre kravet om «ledd i virksomheten» til «ledd i aktivitetene til»¹¹⁵. Den tredje endringen som ble foreslått var å endre ordlyden i 2.ledd fra «vesentlig del av virksomheten» til en « ikke ubetydelig del av samarbeidet består i».¹¹⁶ Resultat av høringen var Prop. 131 L (2012-2013). I proposisjonen foreslo justisdepartementet en rekke endringer i § 60a. I hovedsak bygde proposisjonen på de foreslåtte endringer fra høringsnotat, men med noen korrigeringer og en drøftelse av de merknader som ble inngitt av høringsinstansene i deres høringsuttalelser.

Justisdepartementet foreslo at betegnelse «samarbeid» erstattet «organisert gruppe».

¹¹⁷Denne betegnelsen var mer dekkende for hvordan organisert kriminalitet artet seg i dag.¹¹⁸ En slik formulering ville ramme både store og små aktører uavhengig av om de hadde en klar ledelse og arbeidsfordeling.¹¹⁹ Videre foreslo justisdepartementet «virksomhet» ble erstattet med «aktivitetene». Departementet begrunnet forslaget til denne

---

¹¹¹ Oslo Politidistrikt, høringsuttalelse, ref. 201206125, 10.10.2012, s.7, Politidirektoratet, høringsuttalelse, ref. 2012/02088-13 008, 18.12.12, s.11.

¹¹² Den Norske Advokatforening, høringsuttalelse, doknr. 145574, 15.11.2012, s. 7

¹¹³ Høringsnotat fra 10.Desember 2012 om endring i straffeloven og straffeprosessloven s.52

¹¹⁴ Ibid.s.50.

¹¹⁵ Ibid. s.52.

¹¹⁶ Ibid. s.52.

¹¹⁷ Prop.131 L.(2012-2013) s.76

¹¹⁸ Ibid. s.77.

¹¹⁹ Ibid. s.77.

endringen med at betegnelsen virksomhet kunne medføre en avgrensning av § 60a til profesjonelle kriminelle aktører.¹²⁰ Det ble også vurdert om betegnelsen «organisert kriminell gruppe» burde erstattes av den mer vidtfavnende betegnelsen «organisert kriminalitet». Hensynet til legalitetsprinsippet ble ikke denne løsningen valgt.¹²¹

For øvrig valgte ikke justisdepartementet å foreslå endring av «organisert kriminell gruppe» til «organisert kriminelt nettverk».¹²²

3.2 Endringene

Det endelige forslaget som gikk til votering ble avgitt av stortingets justiskomite i deres innstilling.¹²³ Den nye straffeloven § 60a skulle lyde (med endringene i kursiv, min utheving):

«Dersom en straffbar handling er utøvet som ledd i *aktivitetene* til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke med mer enn 5 års fengsel.

Med organisert kriminell gruppe menes et *samarbeid* mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en *ikke ubetydelig del av aktivitetene* består i å begå slike handlinger.»

Justiskomiteens tilråding ble tatt til følge og den nye straffeloven § 60a trådte i kraft ved lovvedtak nr. 85 21. juni 2013.

---

¹²⁰ Ibid. s.78.

¹²¹ Ibid. s.78.

¹²² Ibid. s.83.

¹²³ Innstilling 442. L (2012-2013)

3.3 Innholdet i endringene

3.3.1 «Aktivitete»

Betegnelsen «aktivitete» er mindre formell ifølge justisdepartementet.¹²⁴ Vilkåret skal ikke resultere i en avgrensning mot profesjonelle kriminelle.¹²⁵ Videre blir det også presisert at de straffbare handlingene det dreier seg om ikke kan være bare «sporadisk forekommende».¹²⁶ Det må kunne påvises et kriminelt mønster, men ikke at dette nødvendigvis er den dominerende aktiviteten.¹²⁷ Fra Kripos blir det også påpekt at «virksomhet» ga assosiasjoner til at en mer profesjonell samhandling.¹²⁸ Med andre ord er det tilstrekkelig hvis en i utgangspunktet legal virksomhet jevnlig også begår en eller flere straffbare handlinger. Det er ikke nødvendig verken at de straffbare handlingene er den dominerende aktiviteten, eller at de utføres på samme profesjonelle måte som resten av virksomheten.

Justisdepartementet fremhever at betegnelsen ville motvirke at profesjonelle kriminelle blander sammen kriminelle og legal aktiviteter i den hensikt å unngå domfellelse.¹²⁹

Et tilfelle hvor endringen kan ha betydning er når tjenesteytende bedrifter som til eksempel restauranter begår momsunndragelse. Den profesjonelle delen knytter seg til selve driften av restauranten, mens momsunndragelsen kun inngår som en del av de «aktiviteter» restauranten bedriver. En relevant sak i denne forbindelse er LB-2008-90794-1. Saken omhandlet unndragelse av moms ved omsetning av kjøttdeig til kebabfarse. Lagmannsretten frifant alle tiltalte for overtredelse av den gamle straffeloven § 60a under henvisning til at de ikke var tilstrekkelig nærhet mellom de tiltalte. Riktignok ble det frifinnelse i denne saken fordi vilkåret om «organisert kriminell gruppe» ikke var oppfylt, men dommen illustrerer også at

---

¹²⁴ Prop.131 L (2012-2013) s.83

¹²⁵ Ibid. s.83.

¹²⁶ Ibid. s.77.

¹²⁷ Ibid. s.78.

¹²⁸ Kripos, høringsuttalelse, ref. 201200904, 18.10.2012, s.10

¹²⁹ Prop.131 L (2012-2013) s.77

det foreligger tilfeller av organisert momsunndragelse og at denne unndragelsen kan inngå i «aktivitetene» til gruppen. Skulle den derimot inngå i «virksomheten» til bedriften kan det være vanskelig for påtalemyndigheten å bevise at unndragelsen er foretatt med samme grad av profesjonalitet som selve driften av restauranten.

Foruten et slikt tilfelle er det vanskeligere å peke på hvilke konkrete effekter endringen kan ha. Som gjennomgangen av praksis over i kapittel 2 illustrerer later det til at det ikke var her vanskelighetene med å få domfellelse lå. Det kan riktignok være tilfellet, som påpekt av Kripos i deres høringsuttalelse¹³⁰, at betegnelsen «virksomhet» vekker feil assosiasjoner, men det er få eksempler fra praksis hvor denne betegnelsen har blitt henvist til. Endringen av formulering kan ha den effekt at terskelen generelt er senket.

3.3.2 «Samarbeid»

I den nye straffeloven § 60a annet ledd er betegnelsen «organisert gruppe» endret til «samarbeid». Formålet med denne endringen er å tydeliggjøre at en gruppe kan være organisert på ulike måter, men allikevel omfattes av bestemmelsen.¹³¹ Ulike momenter som eksempelvis hierarki, arbeidsfordeling og faste møtesteder skal ikke lenger være et krav for anvendelse av bestemmelsen.¹³² Som fremstillingen i kapittel 2. demonstrer ble spesielt disse momentene vektlagt i vurderingen av vilkåret «organisert gruppe» i den gamle straffeloven § 60a 2.ledd var oppfylt. Særlig kan en avtalt arbeidsfordeling og hierarki pekes på sentrale momenter. Dette var også justisdepartements konklusjon i Stortingsmeldingen nr.7 (2010-2011) s. 99.

---

¹³⁰ Kripos, høringsuttalelse, ref. 201200904, 18.10.2012, s.10

¹³¹ Prop.131 L (2012-2013) s.78

¹³² Ibid. s.78.

Videre heter det at: «samarbeid av en viss fasthet skal være tilstrekkelig».¹³³ Dette må forstås slik at lovgiver slår fast at det fortsatt skal gjelde en nedre terskel. Det må innfortolkes et krav om «fasthet» i det aktuelle samarbeidet. Det må derfor først vurderes om et foreligger et samarbeid mellom de tiltalte. Deretter må det vurderes om dette samarbeidet er tilstrekkelig fast. Det forutsettes videre i forarbeidene at: « Et minstekrav synes å måtte settes til at samarbeidet antar et visst mønster som må kunne påvises. Mer tilfeldig, spontan kriminalitet av tre eller flere personer faller da utenfor».¹³⁴

Ordlyden tolket isolert sett tilsier at bestemmelsens anvendelsesområde utvides betydelig, men denne utvidelsen korrigeres ved at lovgiver oppstiller et krav om «fasthet». En slik forståelse av vilkåret har gode grunner for seg. Den nye bestemmelsen må i likhet med den tidligere avgrenses mot alminnelige samvirke og medvirkning. Uten den nærmere presiseringen som forarbeidene legger opp til her, ville grensedragningen i praksis være svært vanskelig. Til dette står også at vurderingsnormen «viss fasthet» synes mer hensiktsmessigheten enn den tidligere oppstilte vurderingsnormen, en «viss struktur og varighet» jf. Ot.prp. 62 (2002-2003) s.96.

Om samarbeidet har den tilstrekkelige fasthet må avgjøres ved å undersøke om det foreligger holdepunkter for et «visst mønster».¹³⁵ Hvilke krav som stilles til dette mønsteret må imidlertid praksis med tiden avgjørende. Det er grunn til å tro at de momentene som ble opplistet i forarbeidene til den gamle bestemmelsen også her kan ha betydning. Momentene skal ikke forstås som vilkår, men de kan være holdepunkter for om det har avtegnet seg et mønster. Valget av «fasthet» som en vurderingsnorm kan tilsi at spesielt fremgangsmetoden og hvem som deltar kan få sentral betydning.

---

¹³³ Prop.131 L (2012-2013) s.78

¹³⁴ Ibid. s.77

¹³⁵ Prop. 131 L (2012-2013) s.76

Gruppens varighet, tidsmomentet, blir indirekte behandlet i forarbeidene hvor det blir fremhevet at også «midlertidige grupper» skal rammes.¹³⁶ Dette innebærer at tidsmomentet kan få noe mindre betydning. Tidsmomentet ble vektlagt i en rekke avgjørelse jf. fremstillingen over under punkt 2.2.5.3. I forlengelsen av dette kan resultatet bli at profesjonelt gjennomførte enkeltoperasjoner, eksempelvis innførsel av et stort parti av narkotika, kan rammes. Tilsvarende kan mobile vinningskriminelle som kun kommer for et kortere tidsrom rammes. På den annen side må det også her avgrenses mot et samarbeid som totalt sett ikke har den tilstrekkelig «fasthet». I denne vurderingen kan tidsmomentet, på tross av at enkeltoperasjoner kan omfattes, peke mot frifinnelse. Hvis varigheten av samarbeidet er svært kort kan dette være et holdepunkt for at det «samarbeid» det dreier seg om ikke har rukket å bli tilstrekkelig fast.

I vilkåret om «samarbeid» ligger heller ikke noe krav til at minst tre personer skal delta i planleggingen eller gjennomføringen av den enkelte straffbare handlingen.¹³⁷ I den forbindelse kan det særlig pekes på LB-2011-108913 som ble drøftet over i punkt 2.2.5.1. I denne saken ble det fremhevet av lagmannsretten at tiltalte A hadde samarbeidet med flere forskjellige person på til dels ulike tidspunkter. Med den korrigering som forarbeidene legger opp til vil det ikke være avgjørende at de som inngår i gruppen eller handler på dennes vegne alle deltar i planleggingen og gjennomføringen av den enkelte straffbare handlingen. Hvis en tiltalt har samarbeidet med ulike personer ved gjennomføringen eller planlegging skal dette ikke uten videre lede til at vilkåret ikke er oppfylt. Dommen behandles nærmere nedenfor under punkt 4.1.8.

Om kravet til forsett uttaler departementet «Det er tilstrekkelig at den enkelte har kjennskap til at den aktuelle kriminelle handlingen er utøvd som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Vedkommende må dermed være klar over hovedtrekkene i samarbeidet,

---

¹³⁶ Ibid. s.77.

¹³⁷ Ibid. s.77.

at det totalt består av minst tre personer og endelig samarbeidets kriminelle profil». ¹³⁸ I denne forbindelse kan det vises til LA-2009-13331 hvor tiltalte C ble domfelt etter § 60a for kun en del av tyveri han var tiltalt for. Retten mente at C ikke var fullt ut klar over gruppens struktur og organisasjon for deler av tidsrommet gruppen var virksom. Etter den nye straffeloven § 60a er det ikke noe krav at den enkelte deltaker har full kjennskap til gruppens organisasjon og struktur. Justisdepartementets uttalelse kan derfor med rimelighet forstås som en lemping av kravet til subjektiv skyld.

Om den nedre terskel for vilkåret «organisert gruppe» ble det til sammenligning uttalt i forarbeidene til den gamle straffeloven § 60a at «utenfor faller grupper hvor det ikke er så nær tilknytning mellom deltakerne at de naturlig utgjør en organisert gruppe». ¹³⁹ Det er verdt å merke seg at også i forarbeidene til denne bestemmelsen ble det presisert at det ikke var noe krav til «hvordan gruppen var organisert». ¹⁴⁰ Det krav som ble oppstilt i forarbeidene var «en viss struktur og varighet». ¹⁴¹ På tross av disse uttalelsene fikk allikevel bestemmelsen et snevert anvendelsesområde. Det kan derfor argumenteres for at terskelen ikke nødvendigvis er så lav som forventet med endringen. Denne oppfatningen kommer også til uttrykk i riksadvokatens merknad til høringsnotatet ¹⁴², hvor det blant annet uttales at «så lenge ordet ‘organisert’ fortsatt brukes, risikere man imidlertid at det i praksis fortsatt vil stilles for strenge krav». ¹⁴³

På den annen side er endringen av betegnelsen et resultat av nettopp den høye terskelen til den gamle straffeloven § 60a. ¹⁴⁴ Dette signalet fra lovgiver er klart og presisert ved flere anledninger i forarbeidene. Med slike signaler er det grunnlag for at bestemmelsen har et

---

¹³⁸ Ibid. s.78.

¹³⁹ Ot.prp.62(2002-2003) s.96

¹⁴⁰ Ibid. s.96.

¹⁴¹ Ibid. s.96.

¹⁴² Riksadvokaten, høringsuttalelse, ref. 2012/01647-007 KES/ggr 422, 14.12.2013, s.12

¹⁴³ Ibid. s.12.

¹⁴⁴ Høringsnotat fra 10.Desember 2012 om endring i straffeloven og straffeprosessloven, s.41

videre anvendelsesområde, kanskje også betydelig. Mens tidligere praksis vektla nettopp hierarki og arbeidsfordeling presiseres det klart her at disse momentene ikke skal ha avgjørende betydning. På denne bakgrunn er det rimelig å anta at endringen fra «organisert gruppe» til «samarbeid» er en lemping av kravene til «organisert kriminell gruppe» jf. § 60a 1.ledd.

3.3.3 «ikke ubetydelig del»

I departements vurdering i proposisjonen drøftes ikke denne endringen spesifikt. Det vises imidlertid til, slik det er gjengitt over i punkt 3.3.1, at iblant er det en sammenblanding av kriminelle og legal aktiviteter. Denne sammenblandingen kan resultere i at det er vanskelig for påtalemyndigheten å bevise at en «vesentlig del» av virksomheten er ulovlig. Til støtte for dette kan det vises til Økokrims merknad til høringsnotatet hvor det blant annet uttales at «Eksistensen av en omfattende lovlig virksomhet kan på flere måter legge til rette for den ulovlige virksomheten, for eksempel ved at den ulovlige virksomheten utøves 'i ly av' den lovlige aktiviteten».¹⁴⁵ I denne forbindelse kan det vises til TAHER-2008-15032 hvor retten pekte på at den legal virksomheten hadde tjent som et «skalkeskjul» for de straffbare handlingene.

I høringsnotatet ble det pekt på at liten bruk av bestemmelsen kan skyldes blant annet dette vilkåret.¹⁴⁶ Noen nærmere begrunnelse blir imidlertid ikke gitt.

Det er lite rettspraksis hvor det har vært et tvilsspørsmål om vilkåret er oppfylt. Den sentrale avgjørelsen er LB-2009-202109. Retten la til grunn at grunnlaget for at lagretten svarte nei på spørsmål om § 60a fikk anvendelse var at «vesentlighetskravet» ikke var oppfylt. Se nærmere om saken over under punkt 2.2.4. En konsekvens endringen av dette vilkåret kan

---

¹⁴⁵ Økokrim, høringsuttalelse, 14.11.2012, s. 9

¹⁴⁶ Høringsnotat fra 10.Desember 2012 om endring i straffeloven og straffeprosessloven s.51

derfor være at den nye straffeloven § 60a kan anvendes på motorsykelklubber. Om motorsykelklubbenes status se punkt 2.2.5.6 og 2.2.4 over.

3.3.4 Om utmålingen

Om utmålingen uttales det i forarbeidene: «Det vil dermed være større grunn enn tidligere til å skjerpe straffen vesentlig overfor også andre deltakerne enn typiske 'bakmenn' og 'sentrale aktører'». ¹⁴⁷ Det uttales videre at «Straffskjerpelsesregelen får et utvidet anvendelsesområde og skal normalt tillegges betydning for straffeutmåling dersom den kommer til anvendelse.» ¹⁴⁸

Departementet gir her uttrykk for at utgangspunktet skal være at anvendelse av § 60a skal ha betydning for utmålingen. En konsekvens av dette er at eksempelvis kurerer eller andre aktører på et lavere nivå som domfelles etter § 60a også kan få sine straffer skjerpet.

En sentral dom i denne forbindelse er Rt.2009 s.397 som er behandlet over under punkt 2.3.2. Flere som som var domfelt for kortsvindel jf. straffeloven § 185 jf. § 60a. anket over straffeutmålingen til Høyesterett som vektlagt at domfelte P sin rolle var i perifer og tilla derfor ikke domfellelsen for § 60a vesentlig vekt. Dommen illustrerer den oppfatning som lå til grunn før lovendringen. Kurerer som har liknende rolle som domfelte P hadde i denne saken, kan med uttalelsen i forarbeidene få forhøyet straff på tross av at de spiller en marginal rolle i samarbeidet.

3.3.5 Generelt om endringene

En rekke av vilkårene i § 60a ble ikke endret. Fortsatt må den «organiserte kriminelle gruppe» det dreier seg om ha som «hovedformål å begå en handling som kan straffes med

---

¹⁴⁷ Prop. 131 L (2012-2013) s.78

¹⁴⁸ Ibid.s.78.

fengsel i minst 3 år» og dessuten bestå av minst «3 personer». Dette innebærer at for så vidt gjelder disse forholdene er ikke terskelen for anvendelse av straffeloven § 60a blitt senket.

Det også verdt å nevne at Vestfold Politidistrikt ønsket at det skulle fremkomme av forarbeidene at eksempelvis motorsykelklubber skulle rammes.¹⁴⁹ Dette ble imidlertid ikke tatt til følge. Forarbeidene presiser ikke hvilke grupper konkret som skal rammes. Derfor er det ikke uten videre slik at grupper som ble frifunnet for den gamle straffeloven § 60a blir domfelt etter den nye bestemmelsen.

Det er videre grunn til å bemerke at flere instanser har uttrykt skepsis til endringene. Advokatforeningen peker på at den gamle straffeloven § 60a hadde et avklart innhold i praksis og at begrepet organisert kriminalitet burde være forbeholdt de klare tilfellene.¹⁵⁰ Oslo politidistrikt er skeptiske til at de foreslåtte endringene har noen stor betydning.¹⁵¹ De begrunner sitt syn i kritikken fra Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll sin årsrapport til § 60a. Av rapporten fremkommer det at bestemmelsen har størst betydning i forbindelse med iverksettelse av skjulte tvangsmidler herunder kommunikasjonskontroll i medhold av straffeprosessloven § 216a. Derfor er § 60a sitt tredje ledd om bestemmelsens prosessuelle virkning av størst betydning. Dette fordi den økte strafferammen som bestemmelsens anvendelse medfører, gir grunnlag for bruk av tvangsmidler i eksempelvis alvorlige vinningskriminalitetssaker. På grunn av det vanskelige bevisetemaet som § 60a oppstiller er det sjelden mulig for politiet og senere ta ut tiltale etter bestemmelsen. Resultatet er at bevismaterialet innhentet ikke kan benyttes.¹⁵² Rapporten fra kontrollutvalget sår noe tvil om hvilken effekt bestemmelsen kan ha. Deres oppfatning støttes til en viss utstrekning av eksempelvis

---

¹⁴⁹ Politijuristene og Norges Juristforbund, ref. SB dato 1. November 2012, 01.11.12, s.4

¹⁵⁰ Den Norske Advokatforening, høringsuttalelse, doknr. 145574, 15.11.2012, s. 7

¹⁵¹ Oslo Politidistrikt, høringsuttalelse, ref. 201206125, 10.10.2012, s.3

¹⁵² Kontrollutvalget for kommunikasjonskontrolls årsrapport 2012, s. 7

Oslo Statsadvokatembete som også peker på § 60a sin betydning for bruk av skjulte tvangsmidler.¹⁵³

Formålet med endringen er å senke terskelen for anvendelse av bestemmelsen. Hvis bestemmelsen får et utvidet anvendelsesområde vil også adgang til tiltale utvides. Følgelig kan bevismaterialet innhentet fra kommunikasjonskontroll tillates ført. Derfor kan ikke Oslo Politidistrikts argumentasjonen ubetinget godtas.

Det er enda vanskeligere å høre Advokatforeningen med deres argumenter. Som fremstillingen over i kapittel 2. illustrer kan ikke bestemmelsen sies og ha hatt et klart innhold før endringen. Det later heller ikke til at denne oppfatningen deles av alle fra forsvarerhold hvor det er blitt gitt uttrykk for at det forelå liten grad av forutberegnelighet.¹⁵⁴ Det faktum påtalemyndigheten har tatt ut tiltale i mange saker med den overbevisning at saken skulle resultere i domfellelse og resultatet allikevel ble frifinnelse kan også tilsi at det var liten grad av forutberegnelighet. At dette skulle skyldes et forsøk på en «senking av terskelen» står i et motsetningsforhold til de sakene som klart var godt organiserte jf. punkt 2.2.5.8 over.

Samlet sett er det grunnlag for at bestemmelsens nye ordlyd kan ha de beste grunner for seg. Forarbeidene presiserer endringenes formål med større klarhet enn de forarbeider som lå til grunn for den opprinnelige bestemmelsen. Særlig redegjørelsen for betegnelsen «samarbeid» tilsier at kravene til organisering er blitt lempet. Til dette står også at mange av høringsinstansene uttrykker seg positivt om endringene.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Oslo Statsadvokatembete, høringsuttalelse, ref.15/PEV,29.10.2012, s.11

¹⁵⁴ Nohlin, Olle. 25.10.13

¹⁵⁵ Høringsuttalelser fra Politijuristene og Norges Juristforbund, ref. SB dato 1. November 2012, 1. November 2012, Vestfold Politidistrikt, 7.9.2012, og Domstolsadministrasjonen, ref.2012JUR-REN, 08.11.2012 på henholdsvis s.4, s.1 og s. 2.

4 Et utvalg saker

4.1.1 Nærmere om metoden

I det følgende vil ni utvalgte saker bli gjennomgått med sikte på å vurdere om resultatet hadde blitt domfellelse hvis de straffbare handlingene i de enkelte sakene hadde blitt bedømt etter den om den nye straffeloven § 60a. Metoden går ut på at sentrale deler sakens faktum og den rettslige vurderingen presenteres. Deretter subsummeres den nye straffeloven § 60a på det konkrete saksforholdet. Intensjonen er å vurdere om endringene av bestemmelsen er hensiktsmessige. Metoden er basert på fremgangsmåten til justisdepartementet i Proposisjon 97 L(2009-2019).

En svakhet med denne metoden er at det ikke er anledning til å gjennomgå bevisene, det er derfor vanskelig å foreta en helt selvstendig vurdering av saken. Det konkrete saksforholdet vil nødvendigvis fremstå slik lagmannsretten oppfattet det. En annen svakhet er at i mange av sakene som omhandler straffeloven § 60a ble retten satt med lagrette jf. straffeprosessloven § 352. Lagretten begrunner i utgangspunktet ikke sine avgjørelser. Det er derfor vanskelig å peke på hvilke momenter som ble vektlagt i bevisvurdering. Det dreier seg normalt om narkotikasaker når retten er satt med lagrette og tiltale er tatt ut etter § 60a. Resultatet er som nevnt over under punkt 2.2.5.8 domfellelse for straffeloven § 60a i et klart flertall av sakene. Derfor er ikke slike saker i kjerneområde for vurderingen etter den nye bestemmelsen, og kun en narkotikasak vil bli vurdert.

For å avhjelpe svakhetene ved metoden vil forsvarerne i de enkelte sakene bli rådført. Intensjonen er å få belyst aspekter ved saken som ikke fremkommer av domspremissene og samtidig få en begrunnet vurdering for om resultatet hadde blitt domfellelse hvis de straffbare handlingene hadde blitt bedømt etter den nye straffeloven § 60a. Forsvarernes oppfatning er ikke rettskildemessig relevant, men de kjenner sakens faktum godt og kan peke på momenter og aspekter ved saken som ikke nødvendigvis viser seg ved gjennomlesing av dommen.

Spørsmålene forsvarerne blir stilt er:

1. *Er det din oppfatning at utfallet kunne blitt domfellelse, hvis den nye bestemmelsen hadde vært gjeldende når de straffbare handlingene ble begått?*
2. *Hvis ja, hvorfor?*
3. *Hvis nei, Hvorfor ikke?*
4. *Er det noe du særlig vil fremheve vedrørende Straffeloven § 60a som var av betydning i saken, men som ikke fremkommer klart av domspremissene?*

Påtalemyndighetene i den enkelte sakene blir ikke rådført. De var av den oppfatningen at resultatet burde blitt domfellelse i de konkrete sakene. Merknadene i høringsuttalelsene fra de ulike instansene i påtalemyndighetene samlet sett indikerer også at de konkrete endringene er ønsket velkomne. Det er derfor sannsynlig at de mener utfallet i hvert fall hadde blitt domfellelse etter den nye bestemmelsen og derfor er deres oppfatning av begrenset betydning.

Utvalget av saker er gjort på bakgrunn av hva slags type straffbare forhold det dreier seg om. I første rekke vil de typer kriminalitet som nevnes i forarbeidene danne grunnlaget for utvalget av saker. Særlig saker om mobile vinningskriminelle¹⁵⁶ vil bli behandlet. En gruppe som befattet seg med bedrageri blir også vurdert samt en sentral frifinnelse for straffeloven § 60a i tilknytning til narkotikainnførsel. Flere av sakene er dessuten allerede behandlet tidligere i fremstillingen.

I samtlige saker i dette utvalget fant retten at det ikke forelå en «organisert gruppe» jf. den gamle straffeloven § 60a 1.ledd jf. 2.ledd. Dette var også tilfeller i det klare flertall av alle saker hvor resultatet ble frifinnelse for den gamle straffeloven § 60a. I dette utvalgets saker fant retten at de andre vilkårene enten var oppfylt eller så valgte retten ikke å drøfte disse

---

¹⁵⁶ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

nærmere. Det vurderes derfor i et følgende bare om vilkåret «samarbeid» er oppfylt jf. den nye straffeloven § 60a.

4.1.2 LF-2005-948

Saken omhandlet ulovlig innførsel og omsetning av alkohol. Totalt 18 personer var blitt siktet i forbindelse med saken. Lagmannsrettens behandling omfattet ankene til 4 domfelte, A, B, C og D.

Saken er relevant fordi den tar for seg en annen type straffbare handlinger enn eksempelvis mobile vinningskriminalitet og narkotikasmugling. Den er dessuten egnet til å belyse hvilken betydning tidsmomentet kan få for anvendelsen av den nye straffeloven § 60a.

C var domfelt i tingsretten for overtredelse av Alkoholloven § 10-1 3.ledd jf. § 2-1 jf. straffeloven § 60a. Lagmannsretten frifant C for overtredelse av § 60a. Tiltalen etter § 60a gjaldt kun for to tilfeller av innførsel av sprit til Norge. Årsaken til dette var at kun de to siste innførslene hadde skjedd etter ikrafttredelse av bestemmelsen.

Retten vektla at det ikke forelå noen arbeidsfordeling eller hierarki. Det var dessuten av betydning at gruppen lot til å være opprettet ad hoc og den korte varigheten talte også for at det ikke dreide seg om en «organisert gruppe». Retten pekte dessuten på fraværet av nærmere opplysninger om internasjonale forgreininger.

Den rettslige problemstillingen er om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2.

Det er på det rene at det dreide seg om et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. Straffeloven § 60a 2.ledd. Tiltalte C hadde i utstrakt grad samarbeidet med flere av de andre tiltalte.

Spørsmål er om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Som det fremkommer av domspremissene til lagmannsretten hadde ikke gruppen ikke noe klart hierarki. Dette kan ikke tillegges avgjørende betydning.

Videre pekte lagmannsretten på det korte tidsrommet som gruppen hadde operert og dessuten at gruppen bar preg av å være opprette ad hoc. Heller ikke dette kan uten videre tillegges avgjørende betydning. Det er allikevel grunn til å peke på det kun dreide seg om to tilfeller av smugling i løpet av en måneds tid. Som illustrert over under punkt 2.2.5.3 gir praksis før endringen lite veiledning. Forarbeidene gir heller ikke mye veiledning med hensyn til momentets betydning. De dommer som foreligger, herunder den som vurderes her nå, kan gi en indikasjon på at kun noen måneder ble ansett å være for lite. Selv med en lavere terskel enn den som gjaldt etter den gamle Straffeloven § 60a, må det allikevel avgrenses mot enkeltstående tilfeller av samvirke eller medvirkning. Det kan derfor med styrke anføres at det korte tidsrommet det her dreide seg om taler for at samarbeidet ikke hadde den tilstrekkelige «fasthet».

Også fraværet av klare roller, delvis en arbeidsfordeling, ble fremhevet av lagmannsretten. Det er på den ene siden ikke noe krav at det foreligger en avtalt arbeidsfordeling. På den annen side er arbeidsfordeling er et holdepunkt for at samarbeidet ligger fast. Fraværet i nærværende sak tilsier at samarbeidet ikke var fast.

Det er heller ikke holdepunkter for internasjonale forgreininger eller faste lokaler.

Lagmannsretten uttaler at gjennomføringen av smuglingen var amatørmessig utført.¹⁵⁷ Det uttales i forarbeidene at § 60a ikke bare skal ramme de hardbarkedede kriminelle organisasjonene, men også mindre grupperinger av mer amatørmessig karakter.¹⁵⁸

Konklusjonen blir etter dette allikevel at vilkåret ikke er oppfylt. Samlet sett er det grunnlag for at det dreide seg om et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd, men dette samarbeidet hadde ikke en «viss fasthet» jf. Prop 131 L (2012-2013) s.83. Det pekes særlig på at gruppen hadde operert over et svært kort tidsrom, hadde ikke noen nærmere arbeidsfordeling og var amatørmessig utført. Det er derfor rimelig å anta at tiltalte C ville blitt frifunnet hvis de straffbare forholdene hadde blitt bedømt etter den nye straffeloven § 60a.

Forsvarer for tiltalte C, Vegard Aaløkken, deler denne oppfatningen. Han peker særlig på mangel på struktur og viser for øvrig til lagmannsrettens begrunnelse.¹⁵⁹

4.1.3 LB-2007-87084

Saken omhandlet en rekke grove tyverier av personbiler og båter. De tre domfelte var slovakiske statsborgere. Tyveriene ble begått ved at A brøt seg inn og stjal de aktuelle bilene fra ulike bilforhandlere for deretter, med bistand fra B, føre de ut av landet for videre omsetning i Slovakia. Ved en rekke anledninger medvirket C til disse tyveriene.

Saken er relevant fordi det er her dreide seg om mobile vinningskriminelle.¹⁶⁰ Den er dessuten av interesse fordi lagmannsretten frifant de tiltalte under tvil.

---

¹⁵⁸ Prop. 131 L(2012-2013). s.76

¹⁵⁹ Aaløkken, Vegard. 05.11.2013

¹⁶⁰ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

A ble domfelt for grovt tyveri og heleri jf. henholdsvis straffeloven § 257 jf. § 258 og § 317. C ble domfelt for medvirkning jf. straffeloven § 257 2.ledd jf. § 258. B ble domfelt for straffeloven § 317 3.ledd. Det var tatt ut tiltale etter § 60a for A og B. Begge de tiltalte ble frifunnet av lagmannsretten.

Det er grunn til å anta at lagmannsretten var av den oppfatning at det ikke forelå tilstrekkelige hierarki til tross for at A sin rolle ble funnet å være «ledende».

Om dette uttalte retten: «Dette lederskapet gikk likevel ikke inn i noe som gjør det naturlig å si at det ‘er etablert en viss organisatorisk eller hierarkisk struktur’».

Videre ble det uttalt av retten at den arbeidsfordeling som foreligger: «ikke er av en slik art at de må sies å ha ‘avtalt en bestemt arbeidsfordeling mellom medlemmene’».

Tidsmomentet trakk isolert sett i retning av at gruppen var «organisert», tyveriene begynte 1. April 2004 og varte til 15. september 2005. Det var allikevel ikke tilstrekkelig for domfellelse. Lagmannsretten oppsummerte sin vurdering slik: «det mangler en struktur i virksomheten».

Her som over, er den rettslige problemstillingen om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. Nærmere om forståelsen av vilkåret i fremstillingen over under punkt 3.3.2

Det fremkommer klart av domspremissene at det dreide seg om et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd. De tiltalte samarbeidet ved tyveriene og den senere omsetningen av tyvgodset.

Spørsmål er om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Det dreide seg om en tidsperiode på over 1 år, dvs. et lengre tidsrom. I løpet av denne perioden hadde de tiltalte i større eller mindre grad deltatt i de fleste av tyveriene. Det kan

derfor med styrke anføres at tidsmomentet trekker i retning av at samarbeidet var tilstrekkelig fast.

Videre kan det pekes på at ved gjennomføringen av tyveriene ble samme metode i stor utstrekning tatt i bruk. Til dette står også at det forelå ingen utskifting og det var ikke forskjellige personer som deltok i de ulike tyveriene. Det avtegner seg derfor et mønster. Lagmannsretten fremhevet at det ikke nødvendigvis var slik at dette var klart avtalt. Dette er imidlertid heller ikke noe krav etter den nye bestemmelsen.¹⁶¹

Avslutningsvis kan det også vises til fordelingen av utbyttet mellom A og G, sistnevnte var ikke tiltalt i saken. Det forelå riktignok ikke tilstrekkelig holdepunkter for å fastslå at det forelå en avtalt fordelingsnøkkel, men dette kan ikke tillegges vesentlig betydning fordi de konkrete omstendighetene kan ha tilsagt at fordeling av utbytte måtte variere alt ettersom hvem av deltakerne som hadde størst risiko og utførte mest arbeid.

Samlet sett er det derfor grunnlag for at det dreide seg om et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd og at dette hadde en «viss fasthet» jf. Prop 131 L (2012-2013) s.83. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

Forsvarer for tiltalte A, Advokat Jan Christian Kvanvik hadde ikke anledning til å svare på spørsmålene.

---

¹⁶¹ Prop. 131 L(2012-2013) s.76

4.1.4 LB-2008-20980

Saken omhandlet en rekke grove tyverier begått av 5 unge menn. Gjerningsmennene utførte tyveriene ved å bryte opp spilleautomater.

Saken er relevant fordi det dreide seg om godt planlagte tyverier utført av en rekke gjerningspersoner ved bruk av verktøy og annet teknisk utstyr, men samtidig var ikke gjerningsmennene mobile vinningskriminelle.¹⁶²

Samtlige tiltalte med unntak av D ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 257 jf. § 258 og § 257 jf. § 258 jf. § 49 Alle de tiltalte ble frifunnet for overtredelse av § 60a.

Retten fant det ikke bevist at det forelå en «organisert gruppe». Det forelå ikke noen fast struktur eller hierarki. Om dette uttalte retten at gruppen ikke har noen «bakenforliggende organisatorisk ramme».

Her som over er den rettslige problemstillingen om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2

Det er på det rene at det dreide seg om et «samarbeid». Det fremkommer av lagmannsrettens gjengivelse av faktum i saken at de de tiltalte i utstrakt grad samarbeidet ved utføring av tyveriene.

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

---

¹⁶² Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

Lagmannsretten peker i sin vurdering særlig på at gruppen ikke hadde noen nærmere organisatorisk overbygging eller hierarki. Dette kan ikke tillegges avgjørende vekt.¹⁶³ Retten fremhever videre at de tiltalte var bundet sammen av en felles interesse i å oppnå tilgang til verdier. Slike grupper nevnes spesifikt i forarbeidene.¹⁶⁴

Det blir videre lagt til grunn i premissene at det var høy grad av samvirke mellom de ulike deltakerne. Blant annet nevnes omfattende forberedelser og planlegging. De tiltalte hadde tatt i bruk tekniske hjelpemidler herunder sambandsutstyr for å avlytte politiets radio. Dette indikerer at samarbeidet var relativt fast.

Det er ikke avgjørende at gruppen ikke hadde en avtalt arbeidsfordeling, men det er et holdepunkt for en arbeidsfordeling. I nærværende sak forelå det en viss arbeidsfordeling. Dette kan derfor også taler for at samarbeidet hadde den nødvendige «fasthet».

Det nevnes ikke av retten, men det var ikke holdepunkter for faste lokaler eller internasjonale forgreininger. Dette er imidlertid heller ikke avgjørende. Disse momentene ble sjelden tillagt vesentlig vekt før lovendringen jf. fremstillingen over under punkt 2.2.5.8. Momentene er for øvrig ikke nevnt forarbeidene.¹⁶⁵ At det foreligger faste lokaler kan tilsi at samarbeidet er mer fast, men kan fraværet kan ikke med rimelighet tillegges vesentlig betydning i motsatt retning.

Samlet sett er det grunnlag for at det forelå et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd og at dette samarbeidet hadde en «viss fasthet» jf. Prop.131 L(2012-2013) s.83. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

---

¹⁶³ Ibid. s.76.

¹⁶⁴ Ibid. s.76.

Forsvarer for A, Bård Vikanes, er av motsatt oppfatning. Han peker på at gruppen var relativt tilfeldig satt sammen og at tyveriene bar preg av manglende planlegging.¹⁶⁶

4.1.5 LB-2009-136321

Saken omhandlet forsøk på innførsel av meget betydelig kvantum narkotika. Det dreide seg om et svært stort parti narkotika, 52 kg amfetamin, 50 kg hasj og 65 000 tabletter ecstasy. Partiet ble beslaglagt etter overlevering i Nederland.

Som nevnt i punkt 2.2.5.8 foreligger det en lang rekke domfellelser for overtredelse av straffeloven § 162 jf. § 60a. Nærværende sak er et sentralt eksempel på en frifinnelse. På denne bakgrunn er dommen egnet å vurdere opp mot den nye straffeloven § 60a.

Fire av de tiltalte ble domfelt for overtredelse av § 162 1.ledd jf. 3.ledd. Tre av de tiltalte var også tiltalt etter § 60a, men alle ble frifunnet. Retten var satt med lagrette i medhold av straffeprosessloven § 352. Det foreligger derfor ingen begrunnelse for hvorfor de tiltalte ble frifunnet for § 60a. Faktum som er lagt til grunn av retten gir imidlertid noen holdepunkter for hva som må antas å ha blitt vektlagt i lagrettens vurdering. Her gjør dessuten forsvarers oppfatning seg gjeldende med styrke fordi vedkommende hadde tilgang til rettsbelæringen fra lagmannen.

Retten gjennomgår hendelsesforløpet i sine premisser. Det later til at tiltalte F og B var de sentrale aktørene som tok initiativet til innførselen. Det er grunn til å tro at lagretten vektla blant annet fraværet av et hierarki. Det er dessuten grunn til å peke på at gruppen var noe ad-hoc-preget. Videre later det ikke til at gruppen hadde noen nærmere organisatorisk struktur utover en viss arbeidsfordeling.

---

¹⁶⁶ Vikanes, Bård. 06.11.2013

Det er rimelig å anta at lagmannens rettsbelæring var avgjørende. Her ble lagretten nærmest instruert til ikke å domfelle for § 60a ifølge forsvarer for tiltalte F, Advokat Olle Nohlin.¹⁶⁷

Her som over er den rettslige problemstillingen om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2

Det fremkommer klart av domspremissene at de tiltalte samarbeidet ved innførselen av narkotikaen.

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Det er få eller ingen holdepunkter for at gruppen hadde et hierarki. Riktignok hadde F en sentral rolle sammen med B. Førstnevnte var koordinator i Norge for innførselen og var blant annet ansvarlig for å anskaffe en kurer som kunne forestå den faktiske transporten av partiet. B måtte ifølge lagmannsretten anses som hovedmann. Det er uansett ikke avgjørende at gruppen ikke hadde et hierarki.

Det at gruppen later til å være opprettet midlertidig med det formål å innføre partiet med narkotika kan heller ikke tillegges avgjørende betydning.

Lagmannsretten gjennomgår de ulike deltakernes rolle. Fra denne gjennomgangen kan det utledes en viss arbeidsfordeling mellom deltakerne. F forestod mottaket. B var initiativtaker og administrerte innførselen. E var kurer. C sammen med D rekrutterte E. C forestod dess-

---

¹⁶⁷ Nohlin, Olle. 25.10.13

uten med formidling av beskjeder og dekket E sine utgifter i forbindelse med kureroppdraget. Forarbeidene tydeliggjør som nevnt at det heller ikke er noe krav om faste oppgaver.¹⁶⁸ Men forhold at det her foreligger en slik arbeidsfordeling taler med styrke for at samarbeidet mellom de tiltalte har en «viss fasthet».¹⁶⁹

Fremgangsmetoden vitner også om relativt godt organisert opplegg. Til dette står også at det forelå internasjonale forgreininger.

Det er samlet sett grunnlag for at det forelå et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd og at dette hadde en «viss fasthet» jf. Prop. 131 L(2012-2013) s.83. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

Forsvarer for tiltalte F i saken, Advokat Olle Nohlin, er av samme oppfatning og mener at resultatet «høyst sannsynlig» ville blitt domfellelse.¹⁷⁰ Han peker særlig på god organisering og klare roller. Han fremhever også at gruppen hadde internasjonale forgreininger.¹⁷¹

4.1.6 LG-2010-76578

Saken er omtalt som «Båtmotordommen» og omhandlet mobile vinningskriminelle.¹⁷² I løpet av flere perioder i 2010 begikk de domfelte en lang rekke tyverier av påhengsmotorer i Hordaland og omegn. Om tyveriene uttaler lagmannen blant annet «Det er på det rene at de grove tyverihandlingene er godt planlagte og organiserte. Den profesjonelle, effektive og målrettede fremgangsmåten og utførelsen viser det, sammen med rekognosering og bruk av GPS for merking av tyveristeder og tyvgods. Det store omfanget påhengsmotorer indi-

---

¹⁶⁸ Prop.131 L (2012-2013). s.83

¹⁶⁹ Ibid. s.83.

¹⁷⁰ Nohlin, Olle. 25.10.13.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012 s.5.

kerer at det også er tilstede et salgslodd som sørger for avsetning av tyvgodset». Alle de domfelte hadde polsk statsborgerskap.

Saken er relevant å vurdere fordi lagmannsretten frifant de tiltalte under tvil og det dreide seg om mobile vinningskriminelle¹⁷³.

Alle de tiltalte ble domfelt i tingsretten for grovt tyveri som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe jf. straffeloven § 257 jf. § 258 jf. § 60a. Lagmannsretten frifant de tiltalte for § 60a og pekte på at det ikke var så nær tilknytning mellom deltakerne til at de «naturlig kan sies å utgjøre noen organisert kriminell gruppe». Retten vektla særlig fraværet av bevis for hierarki og noen nærmere arbeidsfordeling mellom deltagerne. Til dette sto også at de ikke hadde faste lokaler eller møter.

Den rettslige problemstillingen er her som over om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2

Det fremkommer av det faktum som er lagt til grunn av retten at de tiltalte deltok i en lang rekke grove tyveri sammen. Det er således på det rene at de tiltalte samarbeidet om de straffbare handlingene.

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

I saken dreide det seg om tyveri av tungt maskineri, noe det forutsetter betydelige ressurser for å stjele. Lagmannsretten pekte særlig på at gruppen fremstod som svært profesjonell, effektiv og målrettet. Det ble benyttet hansker for å unngå fingeravtrykk, vinkelsliper for å

---

¹⁷³ Ibid. s.5.

kutte festbolter og GPS-utstyr for å lokalisere båtene. Videre benyttet gjerningsmennene seg av depoter for lagring av tyvegods.

Det later også til at fremgangsmetoden var svært lik ved tyveriene. Det er også klart at tyveriene ble begått over flere perioder i Hordalandsområdet.

Til dette står også at gruppen hadde internasjonale forgreininger.

Dette kan ikke tillegges avgjørende betydning at lagmannsretten ikke fant holdepunkter for en fast arbeidsfordeling eller et hierarki.

Samlet sett er det grunnlag for at det forelå et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd, og at dette hadde en «viss fasthet» jf. Prop. 131 L(2012-2013), s.83. Det kan særlig pekes på at gruppen var profesjonalitet, effektivitet og målrettethet. Videre er det av sentrale betydning de domfelte gjennomførte tyveriene over flere perioder. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

Denne oppfatningen deles ikke av forsvarer Gunhild Lærum som forsvarte tiltalte C i saken. Hun mener at utfallet hadde blitt det samme etter den nye bestemmelsen å peke særlig på vag tilknytning mellom de tiltalte og svak organisering.¹⁷⁴

4.1.7 LB-2010-167904

Saken omhandlet et stort antall tyverier og tyveriforsøk som ble begått over en periode på 2 måneder. Gjerningsmennene inngikk i et sakskompleks som omfattet totalt 20 pågrepne hvorav 19 var rumensk statsborger. Det dreide seg om betydelig verdier og omfattende skadeverk. Moduset til gjerningsmennene bestod i å begå innbrudd og tyveri i privat bolig.

---

¹⁷⁴ Lærum, Gunhild. 05.11.13

Gjerningsmennene oppholdt eller bodde alle på samme adresse. Det ble funnet bevist at deler av tyverigodset hadde blitt videresendt med postleveranse til Romania

Det dreide seg også her om mobile vinningskriminelle.¹⁷⁵ Gjerningsmennene hadde begått et stort antall vinningsforbrytelser over et kortere tidsrom fordelt på en rekke steder på det sentrale Østlandet.

De fire tiltalte, A, B, C,D og ble domfelt for grovt tyveri jf. straffeloven § 257 jf. § 258 og forsøk på dette jf. § 49. De ble også domfelt for grovt heleri jf. straffeloven § 317 4.ledd. Alle de tiltalte ble frifunnet for § 60a.

Retten pekte særlig på fraværet av en fast organisasjonsmessig struktur og en bestemt arbeidsfordeling. Retten fant det ikke tilstrekkelig at gruppen hadde et visst internasjonalt preg og at de opererte uti fra en fast adresse.

Den rettslige problemstillingen er her som over om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2

Det dreide seg om et utstrakt samarbeid i nærværende sak. Tyveriene ble ved de fleste av anledningene begått av to eller flere av tiltalte sammen. At ikke samtlige av de tiltalte medvirket til det enkelte tyveriet er ikke avgjørende da det ikke er noe krav at: «minst tre personer skal begå den kriminelle aktiviteten».¹⁷⁶

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

---

¹⁷⁵ Politiet, Kripos, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

¹⁷⁶ Prop 131 L (2012-2013). s.76

Det avtegner seg et klart mønster ved gjennomgangen av de ulike tyveriene. Det dreide seg i det vesentlig om samme fremgangsmetode. Riktignok later det til organiseringen var relativt enkel og av mindre profesjonelt preg. Dette kan imidlertid heller ikke tillegges avgjørende betydning. Forarbeidene legger opp til at ulike grupperinger med ulik grad av profesjonalitet og organisering skal rammes.¹⁷⁷

Retten behandlet ikke nærmere tidselementet. Det er grunn til å peke på at forarbeidene også her viser til at nye organisert kriminalitet ofte er organisert i midlertidige grupper.¹⁷⁸ Samtidig må det stilles krav til fastheten i samarbeidet og derfor kan korte varighet ha betydning. I denne saken dreide seg om en periode på omkring to måneders tid. Til sammenligning frifant tingsretten de tiltalte for § 60a i TOSLO-2012-4464 hvor det dreide seg som om et tidsrom på 5 måneder. Når det dreide seg om et enda kortere tidsrom i nærværende sak, taler dette mot at samarbeidet var tilstrekkelig fast.

Det kan forøvrig ikke tillegges avgjørende betydning at de tiltalte ikke hadde en leder eller avtalt en bestemt arbeidsfordeling seg i mellom. Riktignok er det typisk ved nyere organisert kriminalitet at deltakerne ofte har en avtalt arbeidsfordeling, men det er ikke et krav til samarbeidet.¹⁷⁹

Det internasjonale preget taler også for at samarbeidet var relativt fast. Det forhold at gjerningsmennene opererte fra samme leilighet peker i samme retning.

Samlet sett er det grunnlag for at det foreligger et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd, og at dette hadde en «viss fasthet» jf. Prop.131 L(2012-2013), s.83. Det kan særlig pekes på gjennomføringen av tyveriene, det faste tilholdsstedet og det internasjonale preget. På denne bak-

---

¹⁷⁷ Ibid. s.76.

¹⁷⁸ Ibid. s.76.

¹⁷⁹ Ibid. s.76.

grunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

Forsvarer for tiltalte F i saken, Advokat Olle Nohlin, er av samme oppfatning. Han mener resultatet definitivt ville blitt domfellelse.¹⁸⁰ Til støtte for dette viser Nohlin særskilt til gruppen hadde internasjonale forgreininger, faste lokale og faste rutiner for den videre omsetningen av tyvegodsset.¹⁸¹

4.1.8 LB-2011-108913

Saken er omtalt som «Plastic fantastic» og omhandlet en lang rekke bedragerier, hovedsakelig foretatt på Østlandet i 2007. Bedrageriene ble gjennomført ved å utstyre en rekke personer, de såkalte soldatene, med falsk legitimasjon. Disse fikk deretter utstedt bankremisser med dekning i fornærmedes konto. Remissene ble innløst ved at de enten ble satt inn på gjerningsmannens eller en nyopprettet konto i fornærmedes navn med tilhørende falsk legitimasjon utstedt til fornærmede, men med soldaten sitt bilde på. Pengene ble deretter hevet fra den nyopprettede kontoen.

Saken omhandlet et antall involverte personer, det dreide seg om godt planlagte og organiserte bedragerier, og resultatet var under tvil frifinnelse for § 60a. På denne bakgrunn er denne saken svært aktuelle å vurdere etter den nye bestemmelsen.

Fem av de tiltalte i sakskomplekset anket til lagmannsretten over tingsrettens dom. Tiltalte A, B og C ble domfelt for bedrageri jf. straffeloven § 270 1.ledd jf. 2.ledd jf. § 271 og forsøk på dette jf. straffeloven § 270 1.ledd jf. 2.ledd jf. § 271 jf. § 49. Tiltalte D ble frifunnet i lagmannsretten.

---

¹⁸⁰ Nohlin, Olle. 25.10.13.

¹⁸¹ Ibid.

Anke over § 60a gjaldt kun for tiltalte A. De resterende tiltalte B, C og D var ikke domfelt for § 60a i tingsretten og det ble heller ikke anket over dette til lagmannsretten.

Lagmannsretten kom under tvil til at § 60a ikke fikk anvendelse for tiltalte A.

Retten tillia betydning at det ikke forelå bevis for internasjonale forgreininger, faste lokaler og at gruppen hadde operert over et begrenset tidsrom med til dels ulike personer involvert i de enkelte straffbare handlingene. Det ble dessuten pekt på fraværet av opplysninger om det «nærmere organisatoriske preget».

Den rettslige problemstillingen er her som over om det forelå et «samarbeid» mellom A og de andre gjerningsmennene jf. § 60a 2.ledd. For den nærmere forståelsen av vilkåret vises det til fremstilling over under punkt 3.3.2

Det er på det rene at tiltalte A samarbeidet med flere av de andre tiltalte. Det kan pekes på at det forelå et utstrakt samarbeid mellom A og hovedmann F. Videre dreide det seg om en lang rekke bedragerier over et lengre tidsrom som sprang ut av samarbeidet mellom A, F, H og J.

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Lagmannsretten gjennomgang av bevisene etterlater et inntrykk av at organiseringen var relativt fast. I motsetning til mange av de andre sakene i denne fremstillingens utvalg var det i nærværende sak holdepunkter for både arbeidsfordeling og et hierarki. Det er vanskelig å peke på hva lagmannsretten mente når den utrykte at det forelå relativt begrensede opplysninger om det nærmere organisatoriske preget. Det kan i denne forbindelse særlig pekes på at det dreide seg om en hovedmann F. Under ham hadde en rekke administratorer organisert sine såkalte soldater. A hadde spilt sin rolle ved å fremskaffe falsk legitimasjon som ble benyttet i bedrageriene. Det er følgelig lite som bærer preg av at det «samarbeid» det dreide seg om her var «spontant og tilfeldig» jf. Prop 131L (2012-2013) s.83.

Riktig nok utførte ulike personer selve bedrageriene. Samtidig var de sentrale aktørene de samme. Det er ikke noe krav at alle som deltar i samarbeidet deltok i planleggingen og utføringen av den enkelte straffbare handlingen.

Videre pekte lagmannsretten i sin begrunnelse på at tiltalte A kun hadde medvirket i et begrenset tidsrom. Av domsslutningen sammenholdt med tiltalebeslutningen fremkommer det at A sin medvirkning varte fra 15. Desember 2006 til slutten av 2007. Til sammenligning har tidsrom på under et år blitt godtatt forut for endringen.¹⁸²

Det er også grunn til å peke på at til dels svært avanserte fremgangsmetoder ble tatt i bruk. Opplegget bærer dessuten preg av å ha vært godt planlagt og gjerningsmennene benyttet samme fremgangsmetoder ved bedrageriene.

Samlet sett er det grunnlag for at det forelå et «samarbeid» jf. § 60a 2.ledd og at dette samarbeidet hadde en «viss fasthet» jf. Prop. 131 L (2012-2013) s. 83. Det kan særlig pekes på den gode organisering og det kontinuerlige samarbeidet med klar roller. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken

Denne oppfatningen deles av forsvarer for tiltalte A, Advokat Olle Nohlin. Han er av den oppfatning at resultatet «definitivt» hadde blitt domfellelse hvis de straffbare handlingene hadde blitt bedømt etter den nye straffeloven § 60a og peker særlig på at gruppen hadde en klar hovedmann og rollefordeling.¹⁸³ Til dette stod også at gruppen hadde vart over et lengre tidsrom og dens virksomhet var svært omfattende.¹⁸⁴

---

¹⁸² LB-2011-206966

¹⁸³ Nohlin, Olle. 25.10.13

¹⁸⁴ Ibid.

4.1.9 LB-2011-119403

Saken omhandlet fire chilenske statsborgere som ranet to gullsmedforretninger, en i København og en i Oslo. Ranene ble utført ved bruk av kniv og leketøypistol. Det ble utøvet vold og fremsatt trusler. Ranet som fant sted i Norge resulterte i et utbytte på 800 000 NOK. I forbindelse med forberedelsene til ranet i Oslo frarøvet to av de domfelte en kvinne hennes personbil i den hensikt å benytte denne som fluktbil.

Saken er egnet til å vurdere fordi «gruppen» i denne saken delte en rekke av de karaktertrekk som ble fremhevet i forbindelse med lovendringen.¹⁸⁵ Det dreide seg om en tilsynelatende midlertidig opprettet grupper som hadde som formål å oppnå rask vinning.

De fire gjerningsmennene ble alle tiltalt og domfelt for to grove ran jf. straffeloven § 267 jf. § 268. Dessuten ble to av gjerningsmennene også domfelt for ytterligere et grovt ran, bilranet. Det ble tatt ut tiltalte mot alle de fire etter § 60a. Retten var satt med lagrette. Denne svarte nei på spørsmål om de tiltalte var skyldig i overtredelse av § 60a. Faktum gir holdepunkter for hva lagretten kan ha vektlagt i sin vurdering. I tillegg har forsvarer for tiltalte A, Amir Mirmotahari, pekt på forhold som ble trukket frem under prosedyren.

Domspremissene gjengir hendelsesforløpet og bakgrunnen for ranene. Det foreligger ikke opplysninger om en spesiell organisasjonsstruktur i gruppen eller hierarki. De tiltalte opererte heller fra ikke et bestemt lokale. De forflyttet seg mellom Norge, Danmark og Sverige. For øvrig skjedde de to ranene innenfor et svært kort tidsrom. Dette kan indikere at gruppen kun var midlertidig opprettet. Formålet var sannsynligvis å oppnå rask vinning fordi de tiltalte var i en økonomisk vanskelig situasjon. Retten festet ikke lit til at de tiltalte kom til Norden for å finne arbeid.

Den rettslige problemstillingen er igjen om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd.

---

¹⁸⁵ Prop.131 L (2012-2013), s.76

Det er på det rene at de tiltalte samarbeidet ved utføringen av ranene. Alle de fire tiltalte deltok i planleggingen og utføringen av begge ranene hos gullsmedforretningene.

Spørsmål er igjen om det «samarbeid» det dreide seg om hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Det forelå ikke holdepunkter for verken hierarki eller en nærmere organisatorisk struktur. De tiltalte opererte heller ikke ut ifra faste lokaler eller bedrev møtevirksomhet. Dette er imidlertid ikke avgjørende. Det forhold at det dreier seg om en midlertidig gruppe kan heller ikke tillegges avgjørende betydning.

Det er holdepunkter for at det forelå en viss arbeidsfordeling i mellom de tiltalte. To av de tiltalte passiviserte de ansatte. En femte person, K, holdt vakt ved døren i forbindelse med det første ranet. Allikevel dreide det seg her om svært simpel form for rollefordeling. At to passiviserte og en holdt vakt samt at en av de tiltalte var den første som gikk inn ved ranet¹⁸⁶ vitner ikke om stor grad av organisering og faste roller.

Ranene bar preg av en viss planlegging. Fluktbarer var anskaffet. Det ble benyttet våpen og målene var valgt ut på forhånd. Samtidig dreide det seg her om relativt simpel planlegging til sammenligning med eksempelvis Nokas-ranet.¹⁸⁷ Det dreide seg om en dags planlegging før begge ranene og lite forberedelser utover de nevnte punktene. Dette tilsier at det dreide seg om to «tilfeldig, sporadisk» tilfeller av ran. For øvrig fremkommer det av prosedyren at de tiltalte ikke hadde noen tilknytning til gjeng og at det ellers var få holdepunkter for at de var profesjonelle kriminelle.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Mirmotahari, Amir. 18.11.13

¹⁸⁷ Rt-2007-1056

¹⁸⁸ Mirmotahari, Amir. 11.10.13

Til dette står også at de tiltalte opererte totalt sett over et relativt kort tidsrom, fra 8. Oktober til 3. November. Riktignok kan også midlertidige grupper rammes, men samtidig tilsier den korte varigheten at samarbeidet i nærværende sak ikke var særlig fast.

Det er samlet sett ikke tilstrekkelig grunnlag for at samarbeidet hadde en «viss fasthet». Det dreide seg om en simpel form for arbeidsfordeling, de tiltalte hadde ikke samarbeidet om kriminelle handlinger tidligere, samarbeidet i saken varte bare noen uker, og det dreide seg om en lite profesjonell gruppe. Det er derfor rimelig å anta at tiltalte også ville blitt frifunnet hvis de straffbare forholdene hadde blitt bedømt etter den nye straffeloven § 60a.

Denne oppfatningen deles av forsvarer for tiltalte A, Advokat Amir Mirmotahari, som mener at i slike saker som denne vil ikke resultatet bli domfellelse etter den nye straffeloven § 60a.

4.1.10 RG 2011 s.1629

Saken omhandlet en rekke grove tyveri. Gjerningspersonene var alle av albansk opprinnelse. Det sentrale tyveri var begått ved innbrudd i gullsmedforretningen Gullborgen, i Oslo. Eierne var fravendt gullsmykker til en utsalgsværdi av 65 millioner kr. De domfelte hadde brutt seg inn hos Gullborgen ved bruk av en rekke verktøy herunder slagdrill, brekkstang, slegge og kjerneborr. Det var dessuten tatt i bruk sambandsutstyr slik at de ulike deltakerne kunne kommunisere med hverandre under gjennomføringen. De ulike deltakerne sammen eller hver for seg domfelt for en rekke andre tyverier begått over en tidsperiode på 6 år.¹⁸⁹

Saken er relevant av flere grunner. Det dreide seg for det første her, som i flere av sakene i denne fremstillingen sitt utvalg, om mobile vinningskriminelle.¹⁹⁰ Saken ble også nevnt av blant annet Oslo politidistrikt i deres høringsuttalelse som et eksempel på at straffeloven §

---

¹⁸⁹ RG 2011 s.1629, Tiltalepunkt I og V.

¹⁹⁰ Politiet, Kripas, Trusselvurdering mobile vinningskriminelle 2012, s.5

60a sitt anvendelsesområde var for snevert.¹⁹¹ For det tredje frifant retten de tiltalte under tvil, saken lå således nært opp til anvendelsesområdet til den gamle straffeloven § 60a.

Tiltalte A og B ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 257 jf. § 258. Tiltalte C ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 317 4.ledd jf. 1.ledd. De tiltalte ble alle frifunnet for overtredelse av § 60a. Retten pekte på at det ikke forelå hierarki eller noen organisert struktur. De tiltalte hadde tidligere begått straffbare handlinger sammen, men B ikke hadde begått noen straffbare handlinger med de andre tiltalte og C ble ikke domfelt for tyveriet hos Gullborgen. Retten fant heller ikke tilstrekkelig med holdepunkter for en arbeidsfordeling mellom de tiltalte eller at de hadde operert fra et bestemt lokale. Det lot til å være tilfeldig hvem som deltok i de enkelte tyveriene.

Den rettslige problemstillingen er igjen om det forelå et «samarbeid» mellom de tiltalte jf. § 60a 2.ledd.

Det er på det rene at de tiltalte samarbeidet ved tyveriet hos Gullborgen og også hos gullsmed Rasmussen i Lillehammer for så vidt gjaldt alle de tiltalte med unntak av B for førstnevnte tyveriet.

Spørsmål er derfor om det «samarbeid» det dreide seg om her hadde en «viss fasthet» Prop. 131 L(2012-2013) s. 83.

Det er ikke avgjørende at gruppen ikke hadde hierarki og arbeidsfordeling. I nærværende sak kan det derfor heller ikke tillegges avgjørende vekt at disse momentene ikke var tilstede.

Det kan videre heller ikke tillegges avgjørende vekt at leiligheten ikke ble funnet bevist å inngå i gruppens virksomhet. Dette momentet er ikke nærmere behandlet i forarbeidene.

---

¹⁹¹ Oslo Politidistrikt, høringsuttalelse, ref. 201206125, 10.10.2012, s. 6

Men det er i praksis er det ofte tilfelle at grupper ikke har faste lokaler jf. fremstillingen over under punkt 2.2.5.5.

Som lagmannsretten også påpekte var det ikke slik at de domfelte alle deltok i alle tyveriene. Dette er imidlertid ikke heller et krav.

Også det tidsmessige aspektet etterlater noe tvil om samarbeidet hadde den tilstrekkelige grad av «fasthet». Som lagmannsretten fremhever flyttet de domfelte inn i den aktuelle leiligheten på ulike tidspunkter. Det er også slik at tiltalte B ikke hadde begått noen straffbar handling sammen med noen av de andre tiltalte før Gullborgenthyveriet. Tiltalte C ble dessuten heller ikke domfelt for Gullborgenthyveriet.

På den annen side var flere av tyveriene, spesielt det hos Gullborgent, svært godt organisert og profesjonelt gjennomført. De domfelte benyttet tunge verktøy og kommuniserte med hverandre via sambandsutstyr. Et slikt opplegg forutsetter nærmere planlegging og stor grad av organisering. Det ble blant annet funnet bevist at personer som utga seg for å være branninspektører besøkte Gullborgent forut for tyveriet. Lagmannsretten var av den oppfatning at disse bedrev rekognosering før tyveriet skulle gjennomføres. Som nevnt over var det også slik at tiltalte A og C tidligere hadde begått kriminelle handlinger sammen.

Samlet sett er det grunnlag for at det samarbeid det dreide seg om hadde en «viss fasthet» jf. Prop 131 L(2012-2013) s.83. Det kan særlig pekes på den store graden av profesjonalitet og organisering. Gjerningsmennenes bakgrunn og relasjonen til hverandre taler også med styrke for dette. På denne bakgrunn kan det med rimelighet antas at den nye straffeloven § 60a ville fått anvendelse i denne saken.

Ingen av forsvarerne som ble kontaktet hadde anledning til å svare på spørsmålene.

5 Konklusjon

5.1 Konklusjon

På bakgrunn av den rettspraksis hvor den gamle straffeloven § 60a ble tolket er det holdpunkter for at bestemmelsen hadde et snevert og uklart anvendelsesområde. Det kan særlig pekes på at vilkåret «organisert gruppe» ble tolket strengt, blant annet ble momenter som arbeidsfordeling og hierarki nærmest forstått som vilkår. Mobile vinningskriminelle og andre gruppering uten en fast organisasjonsmessig struktur falt således utenfor anvendelsesområde til den gamle bestemmelsen. Samtidig ble resultatet, til tross for klare likheter i saksforholdene, domfellelse i noen saker og frifinnelse i andre.

Det også grunnlag for at endringene av straffeloven § 60a innebærer en utvidelse av anvendelsesområdet til bestemmelsen. Det kan særlig pekes på at vilkåret «organisert gruppe» endres til «samarbeid». De vurderingstemaer som oppstilles i forarbeidene leder oppmerksomheten bort fra faste strukturer og mot fastheten i samarbeidet mellom gjerningsmennene. Dette innebærer at ulike gruppering kan rammes, uavhengig av om disse har en klar organisasjonsmessig struktur eller ikke.

Endelig er det grunnlag for at de endringene som er gjort er hensiktsmessige. I 7 av de 9 sakene i utvalget var konklusjonen at utfallet hadde blitt domfellelse hvis de straffbare forholdene i saken hadde blitt bedømt etter den nye straffeloven § 60a. Følgelig kan mobile vinningskriminelle, andre grupper som befatter seg med vinningskriminalitet, og profesjonelle narkotikadistributører rammes av bestemmelsen i større grad enn tidligere. Dette var grupper som var ønskelig å ramme med bestemmelsen. Det må imidlertid tas forbehold om at forsvarerne i LG-2010-76578 og LB-2008-20980 var av den oppfatning at utfallet ikke hadde blitt domfellelse etter den nye straffeloven § 60a. Det kan indikere at domspremisser gir et ufullstendig bilde av sakene. Dette kan også tilsi at det er delte meninger med hensyn til hvilket anvendelsesområde den nye bestemmelsen har.

Litteraturliste

Juridisk Litteratur

Andenæs, Johs. *Alminnelige Strafferett*. 5.utg. Oslo, 2004.

Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2.utg. Oslo, 2009.

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5.utg. Oslo, 2000.

Hov, Jo. *Innføring i prosess*. 1.utg. Bind 1. Oslo. 2010.

Lov- og forarbeidsregister

1814, Kongeriget Norges Grundlov 17. mai 1814

1902 Almindelig borgelig straffelov(straffeloven) av 22.mai 1902 nr.10

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker(Straffeprosessloven) 22.mai 1902 nr. 25

1989 Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven) 02.juni 1989 nr.27

2001 Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) 2001-05-18 nr. 21

2003 Lov om endring av straffeloven mv. (Lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjenganger straff mv.) av 04. April 2003 nr.78

2005 Lov om straff (straffeloven) 20.mai 2005 nr. 28

Ot.prp.nr.62 (2002-2003) *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)*

Prop.131 L (2012-2013) *Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)*

Innstilling til O. nr. 118 (2002-2003) *Om lov om endring i straffeloven og straffeprosessloven mv.(lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)*

Proposisjon 97 L (2009-2010) *Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd)*

Innstilling 442 L(2012-2013) *Om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m)*

Melding til Storting nr. 7. (2010-2011) *Kampen mot organisert kriminalitet. – en felles innsats.*

Høringsnotat - *Om endring i straffeloven og straffeprosessloven* fra 10.Desember 2002

Høringsnotat Snr. 201204661 - *kriminalisering av forberedelse til terrorhandling, utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, og endringer i straffeloven 1902 § 60 a* fra Juli. 2012.

Høringsbrev, ref. 201204661 ES IH fra Justis- og beredskapsdepartementet, 12.07.2013

Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven Fastsatt av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning 16. mai 2002 med hjemmel i forskrift til lov om straffegjennomføring av 22. februar 2002 § 7-1.

Nettsider

FBI, ATM Skimming, Juli 2012

http://www.fbi.gov/news/stories/2011/july/atm_071411

[sitert 17.11.2013]

NRK. Sju av åtte kjent skyldige i lagmannsretten(2013). 15.11.2013

<http://www.nrk.no/nordnytt/knusende-kjennelse-over-ha-folk-1.11358559>

[sitert 17.11.2013]

Traktater

UN Nations Conventions against Transnational Organized Crime, Adopted by General Assembly Resolution 55/25 of 15 November 2000.

Tidsskrifter

Magasinet Politi, Nr.2 2013, Politidirektoratet.

Rapporter

Politidirektoratet, Politiets bekjempelse av kriminelle MC-gjenger i perioden 2011-2015, 30.November 2010.

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1096.pdf ((siteret 11.11.2013))

Kripos, Politiet, Trusselvurdering Mobile Vinningskriminelle 2012

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_1571.pdf (siteret 11.11.2013)

Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll, Årsrapport 2012

http://www.regjeringen.no/upload/JD/Kampanjer/kommunikasjonskontroll/arsrapporter/kk-utv_arsrapport_2012.pdf

Høringsuttalelser

Til Høringsnotat fra 10. Desember 2012 om endring i straffeloven og straffeprosessloven, ref. 201204661 ES IHO/KHU/bj;

Den Norske Advokatforening, Høringsuttalelse, dok.nr. 145574, 15.11.2012

Domstolsadministrasjonen, ref. 2012JUR-REN, 08.11.12.

Hordaland Politidistrikt, ref.201203812-2, 10.10.12

Kripos, Høringsuttalelse, ref. 201200904, 18.10.12

Nasjonal Statsadvokatembete, ref. 2012/01984-3/SSF/gev/30, 23.10.12

Oslo Politidistrikt, ref. 201206125, 10.10.2012

Oslo Statsadvokatembeter, ref. 15/PEV, 29.10.12

Politidirektoratet, ref. 2012/02088-13 008, 18.12.12

Politijuristene og Norges Juristforbund, ref. SB dato 1. November 2012, 01.11.12

Riksadvokaten, ref. 2012/01647-007 KES/ggr 422, 14.12.2012

Vestfold Politidistrikt, 7.9.2012.

Økokrim, 14.11.2012

Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2012/horing---kriminalisering-av-forberedelse/horingsuttalelser.html?id=696589>

Personlig meddelelser

Lærum, Gunhild. E-post. 05.11.13

Mirmotahari, Amir. E-post. 11.10.13

Nohlin, Olle. Samtale. 17.9.2013.

Nohlin, Olle. Epost. 25.10.13

Staverløkk, Guri. E-post. 05.11.2013.

Vikanes, Bård. E-post 06.11.2013

Aaløkken, Vegard. E-post. 05.11.2013

Rettspraksis

LA-2009-13331

LB-2007-87084

LB-2007-120093

LB-2008-20980

LB-2008-121543-2

LB-2008-123353

LB-2008-52513

LB-2008-90794-1

LB-2009-202109

LB-2009-202341

LB-2009-48300-2

LB-2009-66914

LB-2009-79000

LB-2009-136321

LB-2010-14300

LB-2010-42564

LB-2010-112104

LB-2010-135119

LB-2010-14300
LB-2010-167904
LB-2010-179587
LB-2011-1558
LB-2011-108913
LB-2011-119403
LB-2012-17669-2
LB-2011- 206966
LF-2005-948
LE-2009-119255
LG-2010-76578
LH-2011-15588
RG.2011 s.1629
Rt.2006 s.120
Rt.2006 s.669
Rt.2007 s.498
Rt.2007s.744
Rt.2007 s.1056
Rt.2008 s.1247
Rt.2009 s.397
Rt.2010 s.1283
Rt.2011 s.1210
Rt.2012 s.1754
Rt.2013 s.80
TOSLO-2009-158526
TOSLO-2012-4464
12-167142MED-NHER , Nord-Troms tingrett 17.06.13
TAHER-2008-15032